

Wagner Ildikó
Közgazdaságtani és Statisztikai Tanszék
Témavezető: Lőrinci Gyula

Hitelnyilvántartó rendszerek – pozitív és negatív listák

I. Bevezetés

A hitelinformációs rendszereket alapvetően a hitelezési aktivitás igen erőteljes és gyors felfutása hívta életre. A rendszerváltást követően, az 1990-es évek végétől a lakossági hitelezés erőteljesen bővült hazánkban, ami elsősorban a gazdasági fellendüléssel együtt járó gazdasági liberalizációnak tudható be. A gazdasági növekedés és Magyarország uniós csatlakozása a háztartások részéről a fogyasztási és beruházási kereslet növekedéséhez vezetett. Mindezzel egy időben növekszik a bankrendszer által a háztartások részére kínált hitelek köre is. Hazánkban először a fogyasztói és személyi hitelezés lendült fel, az 1990-es évek végén, elsősorban a rövid futamidő és a kisebb törlesztőrészlet miatt, valamint azért is, mert a jelzáloghitelezés intézményi és jogi feltételei még nem voltak adottak. Később azonban, elsősorban a 2000-es évektől kezdődően, az ingatlanhitel-állomány jelentős bővülése figyelhető meg, amely oda vezetett, hogy az ingatlanhitel-állomány mára meghaladja a fogyasztási hitelállományt.¹ Az ingatlanhitelek felvételének tömegessé válása nyomán a háztartások eladósodottsági szintje is jelentősen emelkedik, ami értelemszerűen együtt jár a bankrendszer hitelkockázatának emelkedésével is. A rendszer pedig egy további jelentős kockázatot is hordoz.

A hazai hitelinformációs rendszer kialakítását az 1990-es évek elején lezajlott hitel-, bank- és adókonszolidáció tette szükségessé, hiszen az ekkor konszolidált hitelállomány jelentős része olyan gazdasági társaságokkal szemben fennálló követelés volt, amelyek kihasználták a bankok közötti információ-áramlás nem megfelelő voltát. Ennek keretében több banknál vettek fel hitelt, melyek együttes összege messze meghaladta pénzügyi teljesítőképességüket. A konszolidáció nyomán nyert tapasztalatok eredményeként került sor a bankközi hitelinformációs rendszer kialakítására. 1993-ban módosították a pénzügyintézetekről szóló 1991. évi LXIII. törvényt, és minden pénzügyintézet számára kötelezővé

---

¹ Árvai Zs. És Tóth I. J.: Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. Közgazdasági Szemle, 2001. December, p. 2.

tették egy a felügyelet által elismert központi hitelnyilvántartó rendszerhez történő csatlakozást. A törvényi kötelezettség megteremtését követően nyolc hazai bank létrehozta a Bankközi Informatikai Szolgáltató Rt.-t, melynek feladatául tűzték a Bankközi Adósnilyvántartó Rendszer kiépítését és üzemeltetését.²

Ezt követően az 1996-os jogszabály-módosítás a nyilvántartás adatszolgáltatói körének bővülését eredményezte, hiszen már nem csak a hitelintézetek, hanem a lízing- és brókercégek számára is kötelezővé tette az adatszolgáltatást. Azonban egyúttal megtiltotta a természetes személyek adatainak kezelését. Ahogy az korábban már említésre került, az 1990-es évek végétől egyre több bank kapcsolódott be a lakossági hitelezésbe, melynek eredményeként felmerült az igény a kereskedelmi bankok részéről, hogy a lakossági szektorhoz tartozó adósaikról is információkat cserélhessenek. A jogalkotó, engedve a nyomásnak, az 1998-as jogszabály-módosítás útján lehetőséget biztosított erre, azonban pusztán azon természetes személyek adatainak továbbítását tette lehetővé, akik a törvényben előírt mértékű hitelmulasztást követték el, vagyis adataik kezelésére csak és kizárólag törlesztési késedelem, illetve a törlesztés elmaradása esetén kínált lehetőséget.

A hazai hitelpiac fejlődése, a lakossági hitelezés jelentős felfutása miatt olyan jelentősen megnövekedtek a hazai kereskedelmi bankok kockázatai, hogy mára már Magyarországon is elengedhetetlennek tűnik a természetes személyek eladósodottságára vonatkozó információcsera fejlesztése, vagyis a már létező negatív lista helyett, illetve az abban szereplő adatkör bővítésével egy ún. pozitív lista létrehozása – állítják a teljes listás adósnilyvántartás elkötelezett hívei. A támogatók fő érve a hitelkérelem benyújtásakor a hitelező és az ügyfél között fennálló információs aszimmetria elmélete. Ennek értelmében a teljes listás adósnilyvántartás bevezetését a hitelpiacokat jellemző „adverse selection” probléma hívta életre, amely abból ered, hogy a hitelkérelmező saját hiteltörlesztési képességéről és hajlandóságáról pontosabb ismeretekkel rendelkezik, mint a hitelnyújtó.

Ezen elmélet szerint a hitelnyújtó a rendelkezésére álló és a hitelkérelmező által rendelkezésére bocsátott információk alapján igyekszik felmérni a kérelmező fizetőképességét és –készségét, azonban a mérlegelt információk – vallja a teória – nem feltétlenül teljesek. Mivel a hitelezők pedig igyekeznek biztosra menni, mindez azzal az eredménnyel járhat, hogy a hitelezésből olyan személyek szorulnak ki, akik egyébként képesek volnának a felvett hitel törlesztésére, azonban a hitelezők által alkalmazott kockázatszámítási módszerek eredménye alapján mégsem kaphatnak hitelt, a másik oldalon pedig adott esetben olyan személyek

² Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 18.

juthatnak hitelhez, akik hiteltörlesztési hajlandósága messze alatta maradnak a kívánatosnak. Az elmélet és ezáltal a teljes listás adósnylvántartás bevezetésének támogatói azon az állásponton vannak, hogy a lista alkalmazásával kiküszöbölhető volna az említett információs aszimmetria és ez mind a hitelezők, mind az adósok számára előnyökkel járna.

Jelen dolgozatban az említett adverse selection problematikát járom körbe, megvizsgálva, hogy szükség van-e a teljes listás adósnylvántartás bevezetésére. Jelen írás keretein belül először röviden bemutatom a különböző hitelinformációs rendszerek típusait, majd megvizsgálom a teljes listás adósnylvántartás bevezetése mellett és ellen felhozott érveket, kitérve arra, hogy valóban fennáll-e az információs aszimmetria a hitelnyújtók és hitelkérelmezők között, és arra, hogy kinek is áll valójában érdekében egy ilyen nyilvántartás életre hívása. Ezt követően pedig a pozitív adóslista magyarországi bevezetése körüli szakmai vita elemei ismertetem. Dolgozatom végén kitérek az egységes európai adósnylvántartás létrehozásának gondolatkörére, az erre tett eddigi kísérletekre és azok sikertelenségének okára.

II. Listák a nagyvilágban

A listákat alapvetően két fő szempont szerint szokták megkülönböztetni. Az egyik tipizálási szempontot az jelenti, hogy az adatbázis feltöltése kötelező vagy önkéntes adatszolgáltatáson alapul-e. Ennek alapján teszünk különbséget a kormányzati háttérű (publikus) hitelnyilvántartó rendszerek és a piaci alapon szerveződött credit bureau-k között.³

II.1. Kormányzati hitelnyilvántartó rendszerek és credit bureau-k⁴

Kormányzati hitelnyilvántartó rendszerek (KHR)

Ezeket a hitelnyilvántartó rendszereket az esetek túlnyomó többségében az adott ország központi bankja üzemelteti. Fő jellemzőjük a törvény általi szabályozottság, ez alapján jogosult az üzemeltetést végző központi bank megkövetelni a felügyelete alá tartozó pénzügyi intéz-

³ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr, p. 15

⁴ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 7-9.

ményektől, hogy hiteleikről és kölcsönfelvevőikről adatot szolgáltatassanak a központi nyilvántartás részére. Ezek a rendszerek általában automatikusan adatot szolgáltatnak az eredeti adatszolgáltatók számára, illetve lehetővé teszik számukra aggregát riportok lekérését.

Credit bureau-k (CB)

Ezek a hitelnyilvántartó rendszerek önkéntes alapon szerveződnek, a piaci igények hívják őket életre. Az adatszolgáltató hitelezők az átadott információkért cserébe exkluzív hozzáférést kapnak a közös adatbázishoz.

Meg kell említenünk, hogy ritkán ugyan, de előfordul olyan rendszer is, amely ötvözi a kormányzati hitelnyilvántartó rendszereket a credit bureau-kkal. Ebben a konstrukcióban az információk kötelező cseréjét a központi bankok a magánlebonyolítással együttműködve szervezik, azaz az adatgyűjtést a központi bank végzi és az a felügyelete alá tartozó pénzügyi intézmények számára kötelező, míg a konkrét kölcsönfelvevőkre vonatkozó adatcsere már a credit bureau-k segítségével történik.

II.2. Negatív és pozitív listák

Az adósnilyvántartások másik tipizálási szempontját az adott nyilvántartásban szereplő adatok köre jelenti. Ennek megfelelően negatívnak nevezzük a listát akkor, ha a nyilvántartásban csak olyan személyek szerepelnek, akik hiteltörlesztése nem volt problémamentes, míg pozitív listáról akkor beszélünk, ha a szóban forgó nyilvántartás a hitelfelvevő teljes hitelállományát tartalmazza, függetlenül attól, hogy annak törlesztése során volt-e bármilyen anomália vagy sem. A listák mindkét típusára találunk példákat Európa-szerte, ebben a fejezetben először ismertetem a különböző listatípusok általános ismérveit, majd konkrét példákon keresztül mutatom be gyakorlati tulajdonságaikat.

A negatív listák

A negatív listák, a fentieknek megfelelően, azon személyeket tartalmazzák, akik törlesztési nehézségekkel küzdenek, vagyis hátralékot halmoztak fel, illetve késedelmesen törlesztettek, vagy bármely okból kifolyólag, átmenetileg vagy véglegesen felhagytak a hiteltörlesztéssel, egyszóval tehát azok, akik hiteltörlesztése során valamilyen anomália lépett fel. Ez a típusú lista létezik többek között Dániában, Portugáliában, Belgiumban és Franciaországban.

Franciaországban a nyilvántartás lehetővé teszi bankok és hitelintézetek számára, hogy a hitelnyújtást megelőzően a kérelmező esetleges korábbi fizetési nehézségeiről tájékozódhassanak. A hitelkérelmet elbíráló személy pedig az ellenőrzést követően, az esetek túlnyomó többségében, elutasítja azon személyek hitelkérelmét, akik a listán⁵ szerepelnek.⁶

Az FICP listára, a hazai BAR-listához hasonlóan, azon személy kerül fel, akinek hiteltörlesztése során valamilyen probléma lépett fel. Így például, meghatározott ideig nem fizette hitele törlesztő-részletét⁷; eljárást kezdeményeztek ellene, mert nem tartotta a határidőket; nem válaszolt egy fizetési felszólításra; illetve meghatározott összeget meghaladó hátralékot⁸ halmozott fel.

Franciaországban létezik adósságrendezési eljárás a természetes személyek részére, mely eljárást az illető természetes személy kezdeményezheti önmaga vonatkozásában a francia központi bankhoz benyújtott kérelem útján. Az a személy, aki adósságrendezési kérelmet nyújt be francia központi bankhoz, automatikusan felkerül az FICP listára, és ezáltal kizárt, hogy újabb hitelt kaphasson. A természetes személy adósságrendezési eljárás esetében a közösen meghatározott adósságrendezési terv elfogadásától számított tíz éves időtartamra kerül a nyilvántartásba, ugyanez a helyzet, ha a tartozásai részleges elengedésére kerül sor, míg ha fizetési haladékot kap, úgy két évre kerül fel a listára. Természetesen a francia rendszer is „felejt” előbb-utóbb, ezáltal biztosítva az újrakezdés lehetőségét a természetes személynek.⁹

Fontos megjegyezni ugyanakkor, hogy önmagában a tény, hogy a szóban forgó adós az FICP nyilvántartásból kikerült, nem jelenti azt, hogy az eredeti pénzügyi intézmény, amely által folyósított hitellel összefüggésben a törlesztési probléma felmerült, a saját irataiban nem őrzi meg az adatot, amely szerint az illető természetes személy fizetőképességével kapcsolatban probléma merült fel. A személyes adatok nyilvántartásáról szóló jogszabály értelmében az érintett személynek joga van betekintést kérni a szóban forgó intézmény vonatkozó nyilvántartásába és a róla tárolt adatok kijavítását kérheti.

A negatív listákkal összefüggésben látnunk kell, hogy a rendszer lényege alapvetően abban rejlik, hogy azon személyek, akik felvett hitelüket bármely okból nem megfelelően törlesztették, ne tudjanak egy másik banknál úgy újabb hitelt felvenni, hogy az a hitelkérelem elbírálásakor nem tud a korábbi, nem megfelelően törlesztett hitelről. A

⁵ Franciaországban a negatív listát fichier national des incidents de remboursement des crédits aux particuliers-nek, vagy röviden FICP listának nevezik.

⁶ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 10.

⁷ Franciaországban a törvény által biztosított türelmi idő kettő, míg hazánkban három hónap, egészen pontosan 90 nap.

⁸ Hazánkban ez az összeg a mindenkori minimálbér mértékéhez igazodik.

⁹ Franciaországban az FICP listát a központi bank vezeti. – www.banque-france.fr

bankok e rendszer által is a hitelfolyósításban rejlő hitelkockázatot igyekeznek minimalizálni.

A pozitív listák

Napjainkban azon országokban, melyek nem vezettek be a hitelfelvevők valamennyi korábbi, hiteltörténeti szempontból jelentős adatát összegző rendszert, egy banknak vagy egyéb pénzügyi intézménynek a hitelkérelmező számlakivonatainak alapos tanulmányozása során van csak módja megállapítani, hogy az illető milyen hitelekkel rendelkezik, és azokat milyen pontossággal törleszti. Ez a vizsgálat, melyet számos pénzintézet – kockázatminimalizálás érdekében – szisztematikusan elvégez, jelentős időigényű, a teljes ügyfélkörre kiterjedő kapcsolattartást követel meg.

A pozitív listák arra hivatottak, hogy az egyes fogyasztók teljes hitelállománya rögzítése útján lehetővé tegyék a pénzintézetek számára, hogy a nyilvántartás egyszerű megtekintése során képet kapjanak a hitelkérelmező hitelállományáról, fizetőképességéről és -készségéről. A pozitív lista alkalmazásával elkerülhetővé válik, hogy egy-egy hitel bedőlése esetén a hitelt nyújtó pénzintézet azzal hárítsa el saját felelősségét, hogy nem volt ismert előtte a hitelkérelmező anyagi helyzete és hiteltörténete.

Egy ilyen típusú lista bevezetése és alkalmazása azonban felvet számos kérdést, többek között hatékonyságát, illetve az adósok magánélethez fűződő jogainak tiszteletben tartását illetően, hogy csak a leggyakrabban hivatkozott ellenérveket említsük.

A nemzetközi tapasztalat azt mutatja, hogy igen sok ország alkalmazza a pozitív listát a hitelkockázat-minimalizálás érdekében. A nemzetközi gyakorlat áttanulmányozása során azonban azt tapasztalhatjuk, hogy a pozitív lista igen fontos kérdéseket vet fel:¹⁰

- Kérdés a pozitív listákkal összefüggésben, hogy a benne szereplő információk milyen kör számára legyenek hozzáférhetőek. Egyes országokban az adatok csak és kizárólag azok számára hozzáférhetőek, akik a hitelkérelem tekintetében döntenek és kizárólag e döntés meghozatala érdekében, míg más országokban a rendelkezésre álló adatokat ennél jóval szélesebb kör tekintheti meg.
- A nyilvántartást vezető szerv tekintetében felmerül a kérdés, hogy az állami vagy privát szektorban tevékenykedő legyen-e;

¹⁰ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 5.

- A kezelt adatokkal összefüggésben pedig az a kérdés, hogy pusztán pénzügyi jellegű információkat tartalmazzon-e vagy kitérjen a fogyasztói szokásokra is;

Az elméletben felmerülő kérdésekre a különböző országok értelemszerűen eltérő válaszokat adtak. A következőkben szeretnék bemutatni három, egymástól igen különböző pozitív listát, ezt követően pedig néhány jelentős szempont alapján általánosságban összehasonlítom a világ különböző tájain alkalmazott pozitív listákat, szemre vételezve, hogy miben és mennyire térnek el egymástól.

1. Az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában alkalmazott „credit bureau-s” rendszer:¹¹

Az angolszász rendszerekben az önkéntes adatszolgáltatáson alapuló konstrukciók terjedtek el. Ezeket tehát nem központilag irányítják, hanem különböző, a privátszektorban tevékenykedő vállalkozások üzemeltetik, amelyek kihasználják a nyilvántartások minél több személyes adattal történő bővítése által megtestesített piaci értéket. E logika mentén haladva jelentős mennyiségű pénzügyi adatot tartanak nyilván egy-egy személyről, melyek nem ritkán következtetni engednek az adott személy személyiségére, családi állapotára, foglalkozására, sőt még munkabére nagyságára is.

A hozzáférés díjköteles és igen tág azok köre, akik információt nyerhetnek a listából, ideértve a biztosító- és telefontársaságokat is. Ahhoz ugyanis, hogy valaki a szükséges díj megfizetését követően információt nyerhessen az adatbázisból elegendő meghatározott törvényi érdek bizonyítása. A különböző biztosító- és telefontársaságok esetében pedig szerződéses viszonyaik biztonságának növelése, illetve a rendszeres és késedelmektől, hátralékoktól mentes díjfizetés biztosítására irányuló szándék elégségesnek minősül.

A nyilvántartásokban szereplő információk alapján a credit bürokat üzemeltető társaságok egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak az igénylőknek, köztük hitelminősítést vagy a hitelnyújtásra alkalmas személyek előzetes szelekcióját.

---

¹¹ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 14.

Az Amerikai Egyesült Államokban nagyjából a lakosság 90 %-a érintett az ilyen típusú listák által. Ugyanakkor számos jogvédő szervezet igyekszik felhívni a figyelmet arra, hogy a nyilvántartásba való betekintés sértheti a magánélet védelméhez való jogot, és társadalmi kirekesztéshez vezethet. Amennyiben ugyanis valaki nem szerepel egy ilyen nyilvántartásban, az valódi „handicap” lehet számára, hiszen a profilja ezáltal „gyanús” minősül. A fentieken túlmenően a rendszer magában hordozza az adatokkal való visszaélés lehetőségét, amely számos személy helyzetét lehetetlenítheti el.

Nagy-Britanniában két cég¹² nyújt hitelreferencia-szolgáltatásokat. Az általuk alkalmazott rendszerben kétféle adatkör és hozzáférési mód létezik. Vannak minden hitelező számára hozzáférhető információk, melyek lényegében az adósok nevét és címét fedik le, valamint azt, hogy az illetővel szemben fennáll-e bármilyen peresített követelés, vagy van-e korábban kifizetetlen tartozása. A tárolt adatok másik körét az jelenti, hogy a szóban forgó természetes személynek milyen kölcsön- és hitel-megállapodásai állnak fenn, melyek csak azok számára hozzáférhetőek, akik maguk is adatszolgáltatói a rendszernek.

2. Kockázati központok Német-, Olasz- és Spanyolországban

Németországban¹³ a Schufa¹⁴ elnevezésű társaság az 1930-as évek óta meghatározó helyet foglal el a pozitív nyilvántartások között, adatbázisukban megközelítőleg 64 millió embert tartanak itt nyilván. A Schufa-t gazdasági szereplők hozták létre annak érdekében, hogy a szerződéses partnerek ügyfeleinek nyújtandó pénz- és árukölcsönök értékelését elősegítsék.

A Schufa-nak nyolc regionális társasága van, melyeket a szövetségi szervezet (Bundes-Schufa) foglal egységbe. A Schufa-társaságok szerződéses partnerei között elsősorban bankok, takarékszövetkezetek, hitelkártya- és lízingtársaságok, illetve kereskedelmi és telekommunikációs cégek vannak, akik természetes személyek részére nyújtanak pénz- vagy áruhitelt.

¹² Eauifax és Experian

¹³ www.schufa.de

¹⁴ Általános Hitelbiztosítási Védsszövetség

A Schufa alapvetően tagszervezetei közötti adatcserét szabályozza és segíti elő, alapvető tevékenysége a következőkre korlátozódik:

- Adatgyűjtés és –feldolgozás, illetve az adatok szerződött partnerek részére történő továbbítása.
- Adattárolás meghatározott tárolási időre.¹⁵
- Scoring, azaz hitelkockázat-elemzés, amelynek segítségével megbecsülhető az adott hitel vissza nem fizetésének valószínűsége.
- Hitelképességi igazolás kiállítása. A Schufa a hozzá forduló természetes személyek számára a törvényi feltételek fennállása esetén hitelképességi igazolást állít ki, melynek birtokában az adott személy számára lényegesen egyszerűsödik a hitelfelvétel.
- Kintlévőségek behajtása.

A Schufa rendszer szigorú adatvédelmi szabályok megtartása mellett működik. Ennek megfelelően a hitelnyújtó bank csak és kizárólag abban az esetben jogosult adósa adatait a Schufa részére átadni, ha előtte aláíratott velük egy ún. Schufa-nyilatkozatot. E mellett a Schufa minden ügyfél számára biztosítja a jogot, hogy saját adataiba betekinthessen és szükség esetén korrekciót kérjen.

A Schufa rendelkezik tehát Németország legnagyobb adatbázisával. Az adatbázist, ahogy láttuk, a bankszektor, a hitelintézetek, a követeléskezelő cégek, a haszonbérbe adók, a különböző szolgáltatók, az energia- és telekommunikációs szektor, beleértve a kereskedelmi és biztosítási piacot is, szereplői látják el adatokkal. A Schufa tartalmazza továbbá a természetes személyek által kezdeményezett adósságrendezési eljárásokra vonatkozó információkat is.

A Schufa által nem tárolt adatok közé tartoznak a természetes személyek javai, jövedelmei, foglalkozása, házastársuk, állampolgárságuk, továbbá párttagságuk, illetve egyéb társadalmi szervezetekben betöltött szerepük.

A Schufa egy olyan szervezet, mely a magánszemélyek hitelfelvételét hivatott megkönnyíteni, azonban a betekintéshez megkívánt igen tág „törvényes érdek” feltétel lehetővé teszi a

¹⁵ A tárolási idő az adatkérésről függően változik. Ennek megfelelően az egyedi megkeresésre elkészített információk esetében a tárolási idő egy év. A hagyományos adatszolgáltatás keretében gyűjtött és a hitelezői jogviszonnyal összefüggő információ esetében 3 év, míg a hitelkártya-számlákra vonatkozó adatok a számla megszűnését/megszüntetését követően azonnal törlődnek.

konzultációt telefon- és energiaszolgáltatóknak, távolsági kereskedelemmel foglalkozó társaságoknak stb is. Ezt a jogot a haszonbérbe adókra is kiterjesztették, sőt néhány munkáltató munkavállalója fizetőképességét óhajtotta ily módon ellenőrizni.

Az 1990-es évek óta **Olaszországban**¹⁶ is létezik a némethez hasonló központ. Az ebben a nyilvántartásban tárolt adatokhoz azonban csak a bankok és egyéb pénzügyi intézetek férhetnek hozzá, és csak és kizárólag abból a célból, hogy ellenőrizzék a tőlük hitelt igénylők fizetőképességét.

Spanyolországban¹⁷ is létezik több különböző információs központ, melyekhez – az olasz rendszerhez hasonlóan – csak a bankok és egyéb pénzügyi intézetek számára biztosított a hozzáférés, és szintén csak és kizárólag a hitelkérelmek elbírálása érdekében.

3. A belga központ¹⁸

A belga magánszemélyek hiteleivel kapcsolatos nyilvántartást 2003-ban indították, és kezelése a belga nemzeti bank hatáskörébe tartozik. A nyilvántartás közel 4,6 millió emberről több mint 7 millió adatot tartalmaz.

A hitelkérelmek elbírálása érdekében betekinteni jogosult bankokon és pénzügyi intézeteken túl, a nyilvántartásba betekintheznek többek között az adósságrendezésben szerepet vállaló mediátorok, a gazdasági minisztérium megfigyelői, valamint a pénzügyi és banktanács szakemberei. Egyes harmadik személyek (ügyvédek, közjegyzők stb.), foglalkozási körükben, szintén betekintheznek a nyilvántartásba. A kereskedelmi célú betekintés azonban szigorúan tilos. A központ működését egy külső megfigyelő tanács ellenőrzi, és amennyiben úgy ítéli, hogy a betekintések száma gyanús méreteket ölt, beavatkozik. A betekintő minden betekintés alkalmával (közel 10 millió betekintés évente) köteles hozzájárulni a nyilvántartás fenntartási költségeihez (4,2 millió euro évente).¹⁹

¹⁶ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 16.

¹⁷ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 16.

¹⁸ ÁRVAI ZSÓFIA – DÁVID ZSUZSANNA – VINCZE JUDIT: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 13-14.

¹⁹ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 17.

A hitelkérelmezőnek a belga rendszerben is joga van ahhoz, hogy a róla tárolt adatokba betekintszen, és – hibás adat tárolása esetén – megilleti a kijavítási kérelem előterjesztésének joga is.

III. Vita a pozitív adóslista körül – Érvek és ellenérvek

Hazánkhoz hasonlóan számos európai országban kezdetben csak a negatív hiteltörténeti adatokat összegző rendszer került kialakításra, melyről később a hitelpiac fejlődése által életre hívott igényre válaszul valamennyi hiteladatot tartalmazó, ún. teljes vagy pozitív listás rendszerre váltottak. Ez a váltás értelemszerűen egyik országban sem zajlik, zajlott zökkenőmentesen, érvek és ellenérvek feszülnek egymásnak, pártolók és ellenzők próbálják egymást meggyőzni. Nincs ez másképp hazánkban sem és nem volt ez másképp a hazánkkal egy cipőben járó országokban sem. Ebben a fejezetben a nemzetközi példák alapul vételével ismertetem a pozitív lista bevezetésével összefüggésben felmerült érveket – pro és kontra.

III.1 A pozitív lista alkalmas az átgondolatlan és túlzott hitelfelvétel megakadályozására

A teljes listás rendszer bevezetését az esetek túlnyomó többségében hivatalosan az indokolja, hogy a jogalkotó és a bankszektor úgy véli, ezáltal megakadályozhatóvá válna az átgondolatlan hitelfelvétel és a lista alkalmazása egyúttal a fizetéseképtelen helyzet kialakulásához vezető túlzott hitelfelvételt is megakadályozná. Segítene tehát a hitelfelvevő felelősségének kialakításában és csökkenne azon hitelezők száma is, akik úgy nyújtanak hitelt egy kérelmezőnek, hogy nem győződnek meg fizetőképességéről.

A nyilvántartás felállításában az ötlet támogatói a fogyasztói hitelezés biztonságosabbá tételének és fejlesztésének lehetőségét látják. Álláspontjuk szerint a hitelkérelmező valós anyagi helyzete ismeretének hiányában a bankok és pénzügyi intézetek által alkalmazott, ún. scoring rendszer rugalmatlansága miatt a hitelfelvétel lehetőségéből a legtörekényebb rétegeket zárják ki, akik ezáltal alternatív, nemritkán az uzsora határán mozgó hitelek felvételéhez kénytelenek folyamodni, amely egyrészt sokak számára a biztos adósságcsapdát jelenti, másrészt illegális.²⁰

²⁰ MARS ERIKA: A teljes listás adósnilyvántartás a fogyasztóvédelem tükrében. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. szám, p. 116.

A kép teljessége érdekében azonban látnunk kell, hogy a bankoknak közel sem minden esetben érdekük az, hogy a rizikós rétegeket kizárják a hitelezésből. A hitelfelvétel ugrásszerű növekedésének eredményeként a bankok egyre szélesebb rétegek számára tették elérhetővé különböző hitelkonstrukciókat, és hamar rájöttek, hogy a rizikós rétegek hitelezéséből jelentős profitra tehetnek szert.

Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint Elizabeth Warren²¹ következő anekdotája: „Az amerikai Citigroup székhelyére hívtak meg, hogy tartsak előadást arról, milyen módon volna csökkenthető a bank bedőlt hitelekéből származó vesztesége. Az előadás során kitértem különböző elképzeléseimre, köztük arra, hogy a rizikós rétegeket ki kell zárni a hitelezés köréből, hogy nem szabad olyan emberek számára hitelt nyújtani, akik esetében a megtérülés kérdéses. (...) Ekkor felállt a teremben lévők közül a legmagasabb beosztásban lévő személy, és azt mondta: *„Hölgyem, mégis hogy gondolja, hogy kizárjuk a hitelezésből azokat az embereket, akikből nyereségünk legnagyobb része származik?”* Ezzel a megbeszélésnek vége volt, engem kikísértek, és soha többé nem kerestek a Citigroup-tól.”²²

De vajon miért éri meg a bankoknak, hogy olyan személyeknek nyújtsanak hitelt, akik esetében a kihelyezett összeg megtérülése kérdéses, miért állította ez a banki vezető, hogy a bankok nyeresége nagy vagy jelentős részt a rizikós rétegek számára nyújtott hitelekéből származik?

Az Amerikai Egyesült Államokban elterjedt a hitelkártya-használat. A kutatók²³ szoros kapcsolatot állapítottak meg a kártyahasználat és a pénzköltési hajlandóság között. Nem nehéz belátni a kettő közötti összefüggést: ahogy a játékgép-fejlesztők felismerték, hogy a játékos többet költ akkor, ha egy előre feltöltött, ún. pre-paid kártya használatával játszhat, mint ha minden játék alkalmával pénzt kellene bedobnia a gépbe, úgy a McDonald's és egyéb gyorséttermek is felismerték, hogy a hitelkártyás fizetés elfogadásával növelhetik az értékesítés volumenét. Mindezt pedig csak növeli az olyan kártyák forgalomba hozatala, amelyek használatakor az ügyfélnek nem kell mást tennie, mint végighúznia a kártyát egy terminálon.²⁴

Nem meglepő módon a többet költő fogyasztók több hitelt is vesznek fel, ebből eredően pedig gyakrabban is mennek csődbe, így tehát, közvetve ugyan, de szoros a kapcsolat a hitelkártya-használat és a fogyasztói csődök között is. Ennek pedig nem csak és kizárólag a

²¹ Elizabeth Warren 1949-ben született amerikai ügyvéd és tanár. A Harvard Egyetemen kötelmi-, kereskedelmi és csődjogot oktat, munkásságának nagy részét az amerikai középosztálybeli családok gazdasági helyzete és viselkedése kutatásának szentelte.

²² Elizabeth Warren – Amelia Warren Tyagi: The two income trap, Basic Books, 2004, p. 138-139

²³ A Columbia Egyetem kutatói által végzett kutatás résztvevői.

²⁴ http://www.law.columbia.edu/media_inquiries/news_events/2007/December07/mann_debt; p. 6.

fogyasztói felelőtlenség az oka. A bankok éppúgy okozói ennek a szomorú és egyre növekvő tendenciát mutató kapcsolatnak és negatív hatásainak.

A jelenség leírására Amerikában „sweat box model”²⁵ kifejezés terjedt el, melyet magyarra legtalálósabban talán izzasztó kamraként fordíthatnánk. Ez voltaképpen olyan hitelezési technikát jelent, melynek során a hitelkártya-kibocsátók tudatában vannak annak, hogy akkor is jelentős nyereséget tudnak realizálni, ha a kihelyezett összeg teljes egészében sosem térül meg, még hozzá annak révén, hogy az adósok kis összegeket fizetnek vissza, hosszú időn keresztül. Nem nehéz megérteni, hogy ha magas kamattal helyeznek ki egy hitelt, melynek kisebb összegű törlesztő részletét az adós sok éven keresztül fizeti, ez gyorsan nyereséges üzletté válik a bankok számára.

Látnunk kell, hogy ebben a konstrukcióban az irányítás a hitelnyújtó kezében van, és az adós az esetek többségében nem képes visszafizetni a hitelt, mert a kamat olyan gyorsan emelkedik, hogy az adós a törlesztés során azzal nem képes lépést tartani.

A helyzetet nem ritkán az is nehezíti, hogy az adós ilyen-olyan okból kifolyólag nem teljesíti egy hónapban a kötelező befizetést, melyet a hitelező azonnal megtorol, és büntető-kamat fizetésére kötelezi az ügyfelet. A büntető-kamat emelt összegű törlesztést jelent, melyet hosszú időn keresztül kell fizetnie az adósnak.

Ezt a gyakorlatot igazolja a következő történet is: Mr. Corey a havi számlakivonatán félreolvasta a befizetendő összeget, ezért a havi, kötelezően előírt minimum teljesítésnél kevesebb összeget fizetett be hitelkártya-tartozása után. Ennek nyomán a bank azonnal a duplájára, 28,99 %-ra emelte a kamatot, melyet hat hónapon keresztül volt köteles fizetni.²⁶ És hogy mit válaszolt erre az érintett bank a hallgattassék meg mindkét fél elve alapján megkérdezett²⁷: *„Bank of America can't comment on an individual customer's account for privacy reasons. (...) Our practices are fair and balance the safety and soundness of our business with serving customer needs and providing credit to creditworthy customers.”*²⁸ Az ilyen és ehhez hasonló történetek nyomán kapta a konstrukció az „izzasztó-kamra” elnevezést, ahogy Senator Whitehouse²⁹ a hitelezési

²⁵ Az elnevezés megalkotója Ronald J. Mann, a Columbia Egyetem professzora.

²⁶ Jessica Holzer: Senators Explore Credit-Card Rule Changes – March 24, 2009; <http://online.wsj.com/article/SB123791184773426601.html>; p. 2.

²⁷ Betty Reiss a Bank of America szóvivőjének hivatalos, a Szenátusnak az ügygel összefüggésben küldött e-mailje – Jessica Holzer: i.m., p. 3.

²⁸ A Bank of America azok bizalmas volta miatt nem nyújthat tájékoztatást egyéni ügyekre vonatkozóan. A Bank of America gyakorlata fair és a biztonságos és megfontolt üzletpolitika és a hitelképes ügyfelek számára történő hitelezés közötti egyensúlyon alapszik.

²⁹ Rhode Island szenátora

visszaélésekkel kapcsolatos Szenátusi meghallgatáson fogalmazott³⁰: *„You can't escape and they sweat you. Under this business model, the lender focuses on squeezing out as much revenue as possible in penalty rates and fees, pushing the customer closer and closer to bankruptcy.”*³¹

Értelemszerűen felmerül a kérdés, hogy látva ezt a gyakorlatot, miért nem tesz az amerikai kormányzat, illetve miért nem tesznek a kormányzatok szerte a világon valamit.

A legkézenfekvőbb válasz a fent vázolt problematikára a hitelkártyatulajdonosok körének korlátozása volna. Azok szerint, akik ezt a megoldást preferálják, a probléma nem kis mértékben a fogyasztók tájékozatlanságából ered, amit a hitelkártya-kibocsátók gátlástalanul kihasználnak. Erre lehetne megoldás a pénzügyi szempontból igen sebezhetőnek minősülő fiatalkorúak kizárása a hitelkártya-jogosultságból. A fiatal gimnazista és egyetemista korú személyek kizárása a jogosulti körből megnehezítené a „sweat box model” működését, hiszen bizonyos mértékben csökkenne azon személyek köre, akiket egy életre magukhoz láncolhatnának a hitelkártya-kibocsátók.

Egy másik lehetőség volna a kötelező havi részletek szabályozása. Egy olyan szabály bevezetése, amely magasabban határozná meg a havonta kötelezően teljesítendő törlesztő részletet szintén aláásná a rendszer működési mechanizmusát, hiszen ezáltal jóval több személy számára válna lehetővé az izzasztó kamrából való szabadulás. Ebben tehát a bankok és egyéb pénzügyi intézmények szintén nem érdekeltek.

Harmadik lehetséges megoldásként felmerült az, hogy a bankokat alaposabb tájékoztatásra kötelezik, a hitel futamidejének hosszát és az előző havi befizetés alapján a várható visszafizetési időtartamot illetően, melynek eredményeként az ügyfél megalapozottabb döntést tudna hozni a kérdéses szolgáltatás igénybe vételét illetően.

A fent részletezett megoldásokkal szemben végül egy, a hivatalos verzió szerint a problémát átfogóan kezelő törvény elfogadása mellett döntöttek. A Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act (a továbbiakban: BAPCPA) 2005-ben lépett hatályba. A törvény elfogadása előtt a támogatók azt hangoztatták, hogy ez mind a hitelezők, mind pedig az adósok számára kedvező lesz, hiszen ha csökken a hitelezők hiánya, akkor csökkennek az adósok költségei is. Az ellenzők pedig azon az állásponton voltak, hogy az új jogszabály nem más, mint a hitelezők érdekeit szem előtt tartó jogalkotás egy újabb állomása, amely

³⁰ 2009. március hó 24. napján a Szenátus meghallgatást tartott a Bankruptcy Code módosítását illetően, melynek keretében hitelezési visszaélések áldozatai, köztük Mr. Douglas J. Corey, rhode island-i üzletember is, meghallgatásra kerültek.

³¹ „Nem menekülhetsz, megizzasztanak. Ebben az üzleti modellben a hitelező célja, hogy büntetőkamatok és díjak formájában annyi pénzt szedjenek ki az ügyfélből, amennyit csak lehetséges, ezáltal egyre közelebb és közelebb taszítva az ügyfelet a csódhöz.”

semmilyen szinten nincsen tekintettel az adósok igényeire. Lássuk, miben hozott újdonságot a BAPCPA³²!

A 2005-ös törvény hivatalos céljai egytől egyig üdvözlendőek: a csődjog rendszere kijátszásának megakadályozása, a fogyasztók érdekeinek védelme, a költségek és a magáncsődök számának csökkentése mind olyan célkitűzések, melyek támogatásra méltóak. Azonban a törvény által bevezetett szabályok ismeretében látni fogjuk, hogy a valós cél nem más, mint hogy a hitelezőket még kedvezőbb helyzetbe hozzák a fogyasztók érdekeinek negligálása útján.

a) A „means test” kötelező alkalmazásának bevezetése

A teszt arra szolgál, hogy segítségével kiszűrjék azokat, akik a Bankruptcy Code 7. fejezetében foglaltak szerinti felszámolási eljárás útján elérhető, a korábban felhalmozott adósságok alóli mentesülés nyújtotta előnyöket indokolatlanul és jogosulatlanul próbálják meg igénybe venni. Amennyiben a teszt elvégzése azzal az eredménnyel zárul, hogy az eljárás folytatása a 7. fejezetben foglalt szabályok kijátszását jelentené, az eljáró bíróság a kérelmet elutasítja, vagy az eljárást a Bankruptcy Code 11. vagy 13. fejezete szerinti eljárássá alakítja át, mely esetekben teljes mentesülésről nem, csak a tartozás átütemezéséről lehet szó.

b) Kötelező hiteltanácsadás³³

A BAPCPA a fogyasztóvédelem égisze alatt bevezette a hiteltanácsadáson való kötelező részvételt. Ennek értelmében a csődeljárás iránti kérelem benyújtását megelőzően az adósnak részt kell vennie egy hiteltanácsadáson, melynek célja, hogy olyan ismeretekkel lássa el az adóst, melyek birtokában megalapozottabb döntést tud hozni abban a tekintetben, hogy a csődeljárás iránti kérelmet nyújtsa-e be, vagy esetleg más hitelrendezési eljárást válasszon.

³² Somogyi-Csizmazia Zsuzsanna: Csődeljárás az Egyesült Államokban – az amerikai csődtörvény leutóbbi átfogó módosítása és hatásai, szakdolgozat, ELTE ÁJK; p. 62-73.

³³ Mandatory credit counseling

c) Az adósok kötelező hitelpiaci oktatása³⁴

Az adósnak egy, a személyes pénzügyeinek hatékonyabb kezeléséről szóló kurzust is teljesítenie kell, melynek elmaradása esetén benyújtott kérelmével összefüggő szankciók, köztük a kérelem elutasítása, illetve a mentesítés megtagadása, alkalmazhatóak vele szemben.

d) Menteshető vagyontárgyak körének csökkentése

Az új törvény csökkenti a menteshető vagyontárgyak körét, elsősorban arra való hivatkozással, hogy a csődeljárás megindítására irányuló kérelem benyújtását megelőző 70-90 nap során felvett pénzkölcsönök igénylésekor az adósnak vélhetően tisztában kellett lennie közelgő fizetéseképtelenségével, melynek eredményeként a rosszhiszeműen felvett hitelek visszafizetése alól nem menteshető.

e) A különböző típusú csődeljárások kezdeményezésére szolgáló kérelmek egyidejű benyújtásának tilalma

A korábbi szabályozás értelmében a maga ellen a Bankruptcy Code 7. fejezetében foglalt eljárást kezdeményező adós mentesült a fedezet nélküli adósságai visszafizetése alól, és csak a fedezettel bíró tartozások visszafizetésére volt köteles. A fizetéseképtelen helyzetbe került adóst ebben a rendszerben megillette az a lehetőség, hogy azon fedezettel biztosított hitelei vonatkozásában, melyek visszafizetése alól a bíróság nem mentesítette, a Bankruptcy Code 13. fejezetében foglalt eljárás kezdeményezése útján reorganizációs terv keretében egyezzen meg hitelezőivel a hitel visszafizetésének mikéntjéről, és ezáltal megmenthesse fedezetként szolgáló vagyontárgyait az árverés útján történő kedvezőtlen értékesítéstől. A BAPCPA azonban ezt a lehetőséget eltörölte, az eljárások kumulálása lehetőségének törlésével.

f) Várakozási idő meghosszabbítása

Az új törvény az eljárások megindítása közötti kötelező időköz tekintetében is jelentős változásokat hozott. A legjelentősebb ezek közül talán az, hogy míg korábban hat év időközzel lehetett a

³⁴ post-petition financial management education

Bankruptcy Code 7. fejezete szerinti eljárást azonos személlyel szemben megindítani, addig a BAPCPA értelmében ez az időköz 8 évre növekszik.

Ha a fentiekben ismertetett változtatásokat alaposan szemügyre vesszük, nehéz elhinnünk, hogy az egyaránt kedvez a fogyasztóknak és a hitelezőknek, és hogy egyetlen célja nem más, mint a fogyasztóvédelem szempontjainak érvényre juttatása a felelős hitelezés kialakítása révén. Látnunk kell, hogy a törvény elfogadott szövegén a hitelezői lobb hatása érezhető és hogy az új jogszabály annak kedvez, hogy a hitelezők továbbra is gond nélkül nyomást gyakorolhassanak ügyfeleikre.

A Bankruptcy Code korábbi szövegén végrehajtott módosításoknak két fő hatása van. Egyrészt a 13. fejezet szerinti eljárás felé tolják az adósokat a 7. fejezetben szereplő eljárással szemben, másrészt elnyújtják a fizetéseképtelen helyzet felismerése és az eljárás kezdeményezésével beálló fizetési moratórium közötti időtartamot.

Nem nehéz belátni, hogy az adós fedezet nélküli hitelei visszafizetése alóli mentesítése mennyire nem kívánatos esemény a hitelkártya-kibocsátók szemében. Az általuk nyújtott hitelek ugyanis biztosíték nélküliek, így a 7. fejezet szerinti eljárás során megtérülési valószínűségük szinte nulla. Ezzel az eshetőséggel szemben értelemszerűen a 13. fejezetben foglalt reorganizációs terv alapján történő visszafizetést preferálják, melynek eredményeként, ha késve is és az elvárttól elmaradó mértékben, de előbb-utóbb hozzájutnak pénzükhöz. Ugyanehhez a gondolatkörhöz kapcsolódó módosítás az, amely megtiltja a különböző típusú eljárások együttes alkalmazását.

Ahogy említettem a BAPCPA által hozott újítások másik köre azt célozza, hogy lehetőség szerint minél több idő teljen el a fizetéseképtelen helyzet felismerése és az eljárás megindításával beálló fizetési moratórium között. A két időpont közötti időszak elnyújtása a bankoknak elsősorban azért érdeke, mert ez alatt különböző nyomásgyakorlási technikák útján az adós még a „sweat box model” áldozata és fizetéseket kell teljesítenie bankja felé. Ez még akkor is így van, ha felismerte ugyan fizetéseképtelen helyzetét, de a kötelező elemeket (hiteltanácsadás, hitelpiaci oktatás stb.) még nem teljesítette, ezért az eljárás iránti kérelem benyújtására még nem jogosult.

Természetesen felmerül a kérdés, hogy ezek fényében mégis miért került elfogadásra egy olyan jogszabály-módosítás, amely ahelyett, hogy valóban segítene az amúgy is nehéz helyzetben lévő adósoknak, még inkább megnehezíti amúgy is kilátástalannak tűnő helyzetüket. Nos,

álljanak itt ezzel kapcsoltban Elizabeth Warren³⁵ szavai: *„It is hard to persuade Congress to vote for something that could easily be characterized as a bill to squeeze hard-working families down on their luck in order to improve profits for a few big corporate lenders. Claims of cost savings to the average family are a way to appear to align the interests of ordinary families. A promise of \$400 to each hard-working family in America will give politicians plenty of political cover for their votes in favor of BAPCPA.”*³⁶

Láthatjuk tehát, hogy a felszínen fogyasztóvédelmi célúnak kikiáltott szabályozás valójában a hitelezőknek kedvez, segítséget nyújt számukra, hogy adósaikt a sweat box modell-ben tartva minél nagyobb nyereséget tudjanak realizálni. A fentiek tükrében pedig nehezen hihető, hogy a teljes listás adósnnyilvántartás egyik fő célja az átgondolt és felelős hitelfelvétel volna, hiszen ez nem érdeke a bankoknak, akik – ahogy a fentiek alapján láthattuk – előszeretettel hiteleznek a rizikós csoportnak is, hiszen a számukra nyújtott hitelek révén jelentős profitra tesznek szert.

III. 2. A teljes listás adósnnyilvántartás bevezetése az információs aszimmetria csökkenését eredményezné

A pozitív adóslista pártolói gyakran hozzák fel a bevezetés szükségességét alátámasztó érvként, hogy a hitelezők és a hitelkérelmezők között a hitelkérelem benyújtásakor információs aszimmetria húzódik, hiszen saját fizetőképességéről és fizetési hajlandóságáról a legteljesebb képpel az adós rendelkezik, aki ezt az információt nem vagy nem feltétlenül a valósággal egyezően hozza a hitelező tudomására. Ebből eredően pedig olyanok is hitelhez juthatnak, akiknél a fizetőképesség, illetve a fizetési hajlandóság elmarad a kívánatostól.

Ahhoz, hogy ezen érv valóságalapjáról, helytállóságáról dönten tudjunk meg kell vizsgálnunk, hogy mi alapján dönt egy bank ügyfele hitelképességéről és hogy mi alapján ítéli meg valaki saját vonatkozásában ugyanezt.

³⁵ Michael Simkovic: The Effect of BAPCPA on Credit Card Industry Profits and Prices; American Bankruptcy Law Journal, vol. 83., No. 1., 2009, p. 3.

³⁶ Nehéz meggyőzni a Kongresszust egy olyan törvény elfogadásáról, melyet könnyen érhet az a vád, hogy azért árt a dolgozó családoknak, hogy néhány nagy hitelező nyereségét növelje. Ezzel szemben az átlag családok szintjén is érezhető költségcsökkenéssel kecsegtető ígéretek lehetővé teszik, hogy úgy tűnjön a mindennapi családok érdekei az elsődlegesek. Egy minden dolgozó család számára 400 dolláros megtakarítással kecsegtető ígéret elegendő politikai biztosítékot jelent a BAPCPA-t megszavazó politikusok számára.

a) Az aktuárius hitelkockázat-elemzés

A kereskedelmi bankok nyereséges működését leginkább veszélyeztető, persze előnyös hitelnyújtás mellett leginkább elősegítő, kockázattípus a hitelkockázat, ami gyakorlatilag abból ered, hogy az adósok nem teljesítik a bankkal vagy hitelt nyújtó egyéb pénzügyi intézménnyel szemben fizetési kötelezettségeiket.

Egy bank hatékony működéséhez elengedhetetlen, hogy közgazdasági értelemben véve megfelelő legyen a tőkeellátottsága és hogy a tőkét különböző altevékenységei között megfelelően allokálja. Egy bank tőkeellátottsága pedig akkor megfelelő, ha a tőkéje egy előre meghatározott biztonsági szinten fedezi az éven belül várható maximális hitelezési veszteségeket.³⁷

Ennek számítására alkalmazzák a bankok az aktuárius szemléletű hitelkockázati modelleket³⁸. E modellek alkalmazása útján határozzák meg a bankok, a szükséges adatok ismeretében, az érintett ügyfél hitelezhetőségét. A fentiekben is láthattuk, hogy fontos döntés születik ilyenkor, hiszen a portfólió-szemléletű hitelkockázati modellek lényege abban áll, hogy egy részportfólió vagy akár egyetlen tetszőleges hitel kockázati hozzájárulása sem független az egész portfólió összetételétől. Ezért egyértelmű, hogy a bankok egy ilyen fontos döntés meghozatalát nem alapozzák kizárólag az ügyféltől származó, saját hitelképességüket – ahogyan a későbbiekben látni fogjuk elsősorban anekdotikus módszerekkel – gyakran torz módon meghatározó adatokra.

A bankoknak eddig – a teljes listás adósnylvántartás hiányában – is megvoltak a megfelelő forrásaik, ahonnan a hitelkérelem elbírálásához szükséges adatokat beszerezték. Ezt támasztják alá azok a tanulmányok is, melyek a hazai bankrendszer kockázataival és a hazai hitelpiacon tevékenykedő bankok által kifejlesztett kezelési módszerekkel foglalkoznak.³⁹

³⁷ Janecsó Balázs: Portfóliószemléletű hitelkockázat szimulációs meghatározása, *Közgazdasági Szemle*, XLIX. évf. 2002. július-augusztus, p. 664.

³⁸ Az aktuárius hitelkockázati modellek közül az egyik legelterjedtebb a Credit Suisse Financial Products által kidolgozott és az Interneten nyilvánossá tett modell, a Credit Risk+.

³⁹ Szalay György – Tóth Gyula: A lakásfinanszírozás gyakorlata, kapcsolódó kockázatok és azok kezelése a magyar bankrendszerben. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2003. december; Czinege Éva – Dávid Zsuzsanna – Szalay György: A fogyasztási hitelezés tendenciái, kapcsolódó kockázatok és azok kezelése a magyarországi hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások gyakorlatában. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2004. december

b) Az anekdotikus hitelkockázat-elemzés

Az ügyfeleknek saját hitelképességük megítélése tekintetében nem áll rendelkezésre a fentiekben ismertetett, szofisztikált scoring-rendszer, aktuárius hitelkockázati modell. Ők csak és kizárólag saját ismereteikre hagyatkozhatnak, amely nem ritkán torz képet nyújt. Ha ugyanis valaki hitelt szeretne felvenni, gyakran nem mérlegeli kellő alapossággal tényleges vagyoni helyzetét, és azt, hogy megengedhet-e magának a hitel felvételét, hanem eliminál minden olyan szempontot, amely megingatná abban a hitében, hogy a hitelre valós szüksége van és azt képes lesz visszafizetni.

Ez a jelenség leginkább a kognitív disszonancia elméletével magyarázható. Ezen elmélet alapgondolata az, hogy amikor valamilyen új információ vagy tapasztalat ellentmond a korábbi elképzeléseknek vagy ismereteknek, akkor disszonanciát élünk át, amit igyekszünk csökkenteni. Az ügyfél is ugyanezt éli át, amikor a hitelfelvétel mellett dönt: elhatározza, hogy valamely célja, álma megvalósítása érdekében hitelt vesz fel és minden e döntés ellen szóló érvet igyekszik figyelmen kívül rekeszteni annak érdekében, hogy a felmerülő disszonanciát csökkenteni tudja. A fogyasztók túlnyomó többségénél pedig általában a hitelfelvétel ellen szóló érvek kerülnek figyelmen kívül, hiszen az álom, cél megvalósítása mindig elsőbbséget élvez.

III. 3 A teljes listás adósnnyilvántartás lehetővé tenné a kockázati felár csökkentését, amely kedvezményeket eredményezne a „jó adósok” számára

A pozitív lista pártolói gyakran említik, hogy a lista alkalmazásával megelőzhetővé válna a hamis vagy téves adatszolgáltatás, és mivel a hitelezők a lista adataira alapozva megbízhatóbb képet kaphatnának a kérelmező fizetőképességéről és fizetési hajlandóságáról, a hitelkockázati felár is csökkenthetővé válna, ami szintén kedvező hatást gyakorolna a fogyasztók, adósok számára.

Ezzel az érveléssel összefüggésben fontos látnunk, hogy az említett előnyökkel kapcsolatban még a bankok is óvatosan nyilatkoznak, a legoptimistább becslések is évek múlva teszik az esetleges pozitív hatásokat. Nem nehéz belátni, hogy a felmerülő rendszerben bevezetésre kerülő teljes listás adósnnyilvántartás e vonatkozásban csak és kizárólag azon hitelek vonatkozásában volna képes az említett pozitív hatás kiváltására, melyek a hitelkérelem benyújtásától kezdődően szerepelnek a nyilvántartásban. Tekintettel arra a tényre, hogy az esetleges könnyítések (könnyített hitelbírálat, csökkentett költségek stb.) csak azon személyek

vonatkozásában lennének alkalmazandóak, akik már sikerrel és minden különösebb anomália nélkül visszafizettek egy hitelt, a pozitív hatások csak legalább egy sikeresen törlesztett hitelt követő ismételt hitelfelvétel esetén volnának alkalmazhatóak, ami a jelenlegi hitelek átlagos futamidejére figyelemmel legóvatosabb becslések esetén is legalább 5-7 év.

Minderre tekintettel a bankszektor gyakorlatilag egységes álláspontot képvisel abban a tekintetben, hogy nem zárható ki a pontos és problémamentes hiteltörlesztés később igényelt hitelekre gyakorolt pozitív hatása, ennek alkalmazhatóságáig még sok-sok évnek el kell telnie.

III. 4. Preventív cél: a teljes listás adósnylvántartás rábírná a nehéz helyzetben lévőket, hogy segítségért folyamodjanak⁴⁰

A teljes listás adósnylvántartás bevezetése egyfajta preventív célt is szolgálna – állítják a pártolók –, hiszen mivel a nyilvántartás az adós valamennyi tartozását tartalmazza, kizárt annak a lehetősége, hogy az egyik banknál felvett kölcsönt az adós – egyéb lehetőség híján – egy másik banknál igényelt hitelből fedezze. Tekintettel e lehetőség kizártságára, a fizetéseképtelenséget felismerő adós kénytelen volna segítségért folyamodni, ezáltal megakadályozható volna, hogy adósságcsapdába kerüljön – vallják a lista támogatói.

Ezzel az érveléssel kapcsolatban fontos látnunk, hogy az esetek döntő többségében az adósok fizetéseképtelen helyzetük felismerését követően próbálnak segítségért folyamodni, de rendszerint nincs kihez. A bankok – ahogyan azt a fentiekben láthattuk – nem érdekeltek a segítségnyújtásban, különösen akkor nem, ha fedezettel biztosított hitelről van szó. De a fedezet nélküli hitelek kihelyezése is úgy történik, hogy ne kelljen az adóssal a törlesztés átütemezéséről, könnyítésről „alkudozni”.

Mindez egyébként különös megvilágítást kap a jelen gazdasági helyzetben, amikor nem egy bank szorult állami segítségre, mégis, amikor egy ügyfelüknek volna szüksége az ő együttműködésükre egy mindkét fél számára elfogadható megoldás kidolgozása érdekében, ők elzárkóznak. Álljanak itt ennek igazolásául Douglas J. Corey szavai: *„Bank of America has come before you asking for help, understanding, and with both hands open for financial support. (...) Yet, when the consumers to to these institutions looking for the same help, understanding, we get roughed up and receive no compassion.”*⁴¹

⁴⁰ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 4.

⁴¹ Jessica HOLZER: Senators Explore Credit-Card Rule Changes – March 24, 2009; <http://online.wsj.com/article/SB123791184773426601.html>, p.1.

A fenti példa és számos hazai történet⁴² is azt igazolja, hogy az ügyfelek szeretnének segítséget kérni, fizetéseképtelen helyzetük felismerésekor a hitelnyújtó pénzügyi intézményhez fordulnak, akik azonban csak az esetek elenyésző számában segítőkészek. .

Ettől az ügyfelek kiszolgáltatottnak érzik magukat, és szorult helyzetben olyan megoldásokat választanak, melyekkel tovább rontanak helyzetükön. Bár a hitelnyújtó pénzügyi intézmények hangoztatják, hogy az ügyfelek forduljanak hozzájuk bizalommal, látnunk kell, hogy a gyakorlatban nem érdekeltek abban, hogy az ügyfél számára fizetésekönnyítést, ideiglenes moratóriumot stb. biztosítsanak. Az ügyfélnek pedig nincs más lehetősége, nincs más segítség, amiben részesülhetne.

Ahogy láthattuk, a hitelnyújtók lobbijának eredményeként az Egyesült Államokban is jelentős akadályokat sikerült a magánszemélyek csődeljárásának megindítása útjába gördíteni, így Magyarországon, ahol ez a jogintézmény nem is létezik, méginkább domináns helyzetben vannak a bankok a fizetéseképtelen vagy fizetési nehézségekkel küzdő ügyfelekkel szemben.

III.5. A pozitív listával kapcsolatos legfontosabb ellenérvek

Eddig azokat az érveket láthattuk, amelyek elméletileg a teljes listás adósnylvántartás bevezetése mellett szóltak. Megfigyelhettük, hogy az érvek jelentős része valójában nem az ügyfelek érdekeit szolgálja, láthattuk, hogy a teljes listás adósnylvántartás bevezetése előnyöket várhatóan inkább a hitelnyújtóknak, semmint az adósoknak eredményezne, még akkor is ha a bevezetés körüli vitában ezek csak elvétve kerülnek említésre, és csak igen csekély publicitást kapnak. Most azonban vizsgáljuk meg azokat az ellenérveket, melyek a lista életre hívása körüli vita során ténylegesen felmerültek.

A pozitív nyilvántartással legfőbb ellenzői arra hivatkoznak, hogy a rendszer felállításával összefüggő **előnyök nincsenek arányban a benne rejlő veszélyekkel.**⁴³ Azt állítják, hogy a pártolók által hivatkozott pozitív hatások nem igazoltak, illetve nem bizonyított, hogy ezek a tényezők valóban a pozitív lista bevezetésének tudhatók be. Ugyanakkor a teljes listás hitelnyilvántartás létrehozásának ellenzői

⁴² A Banki Hitel Károsultjainak Egyesülete honlapján több hazai történet is olvasható – www.bhke.hu

⁴³ Az Association Francaise des Sociétés Financieres (ASF) szerint is nyilvánvaló aránytalanság húzódik a nyilvántartás felállítása érdekében tett befektetés és a működtetés során realizálható előny között. A technikai nehézségek, valamint a személyhez fűződő jogok esetleges megsértéséből eredő veszélyek a nyilvántartás bevezetése elé igen komoly akadályt hárítanak. Ez az oka annak, hogy az ASF, sok más szereplőhöz hasonlóan, a már létező negatív nyilvántartás továbbfejlesztését preferálja. A javaslatok tehát elsősorban az FICP fejlesztésére irányulnak, valamint arra, hogy az abban tárolt adatokat egészítsék ki továbbiakkal, mint például az adós lakbér- vagy adótartozása.

hangsúlyozzák, hogy a lista felállítása jelentős veszélyeket hordoz magában.

A bevezetés ellenzői a legnagyobb veszélyt a **magánélet és a személyes adatok védelme** tekintetében látják.⁴⁴ Úgy vélik, a pozitív lista bevezetésével nem biztosított megfelelően a magánszemélyek személyes adatainak védelme. Különös tekintettel arra, hogy az adataik továbbítására, illetve a róluk tárolt adatok lekérdezésére vonatkozó felhatalmazás megadását megtagadó magánszemélyek jó eséllyel esnek el a hitel megítélésétől.⁴⁵

Tekintettel arra, hogy a hitelkérelmezőknek nincs valós választási lehetőségük, a **személyes adatok feletti rendelkezés** szempontjából sokan aggályosnak tartják a pozitív lista bevezetése által megteremtett rendszer működési mechanizmusát. A személyes adatok és a magánélet védelme vonatkozásában egy másik szempont is felmerült a pozitív lista ellenzői körében. Egyes vélemények szerint félő, hogy a nyilvántartásban szereplő adatokat kereskedelmi célra próbálják meg használni, így pedig sérelmet szenvedne az adatkezelés célhoz kötöttsége, illetve a személyes adatokkal való önrendelkezés joga.⁴⁶

Az esetlegesen felállított nyilvántartás hatékonyságával kapcsolatban gyakran említik, hogy a rendszer sajátosságaiból eredően **nem tud naprakész információval szolgálni** az illető személy életében felmerült esetleges incidensekről, fizetési nehézségekről.

Sokan állítják továbbá, hogy a pozitív listás rendszer **nem hatékony** a túlzott eladósodottság legfőbb okával, azaz a mindennapi élet során felmerülő nem várt eseményekkel szemben, hiszen azokat semmilyen rendszer nem képes előre jelezni. Mivel a nemfizetések túlnyomó többsége ilyen típusú eseményre vezethető vissza, nem várható e téren jelentős eredmény a pozitív lista bevezetésével sem.⁴⁷

Ahogy arra sem alkalmas – állítják a lista megrögzött ellenzői –, hogy ezáltal felmérhető legyen az adott háztartás fizetőképessége, illetve

⁴⁴ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adólistával kapcsolatban – 2006. január 30. – p. 2.

⁴⁵ Franciaországban a teljes listás adósnilyvántartás bevezetését a 18 nagy fogyasztóvédelmi szervezet túlnyomó többsége a fenti érvekre hivatkozással nem támogatta, míg a legjelentősebbnek számító Union Nationale des Associations Familiales a bevezetés támogatását bizonyos garanciális szabályok, köztük a nyilvántartás kereskedelmi használatának tilalma, a lista központi bank általi vezetése és a túlzott eladósodást megelőző nemzeti politika kialakítása, teljesüléséhez kötötte.

⁴⁶ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 26.

⁴⁷ A franciaországi bevezetés kapcsán a Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés is ezen az állásponton volt. Hangsúlyozta, hogy a teljes listás adósnilyvántartás bevezetését támogatók számára a pozitív lista igazi vonzereje az adattartalom kereskedelmi célú felhasználási lehetőségében és a hitelfelvétel ugrásszerű emelkedésében van. Ennek nyomán pedig arra figyelmeztetett, hogy ez komoly etikai problémákat vet fel.

fizetési hajlandósága, hiszen az minden helyzetben csak és kizárólag a bank és ügyfele közötti személyes találkozó alkalmával mérhető fel.⁴⁸

A bankok és egyéb pénzügyi intézmények körében sem teljes a pozitív lista támogatottsága, hiszen egyes pénzügyi intézmények, jellemzően azok, amelyek domináns helyzetben vannak az adott ország hitelpiacán, kellően hatékonnak ítélik saját scoring rendszerüket, aminek köszönhetően a nem fizetések száma relatíve alacsony és nagyjából megegyezik az azon országokban mért szinttel, ahol a pozitív nyilvántartást bevezették. Ezen túlmenően pedig – vallják a listát ellenző pénzügyi intézmények – a pozitív lista erősítheti a tisztességtelen versenyt, ami nem hat kedvezően a hitelpiac alakulására és előnytelen a fogyasztók számára is.⁴⁹

Az ellenzők a bevezetést gyakran technikai szempontból sem támogatják, hiszen a nyilvántartás kialakítása és működtetése rendkívül összetett és igen-igen költséges, ezáltal tehát nemcsak a működtetésre kijelölt intézménytől (ez jellemzően az adott ország központi bankja) követel jelentős erőforrás-befektetést, hanem az adatszolgáltatásra kötelezettektől is.

IV. A teljes listás adósnilyvántartás hazai bevezetése

Ahogy azt a fentiekben már említettem, hazánkban is időről időre felmerül a létező negatív listás nyilvántartás pozitív listává történő átalakításának gondolata, azonban ahogy számos korábban hasonló helyzetben lévő európai ország esetében, úgy hazánkban sem fogadja osztatlan siker a pozitív adóslista bevezetésének gondolatát.

Valamennyi felsorolt érv és ellenérv elhangzik a teljes listás adósnilyvántartás létrehozását övező vitában, azonban az érvek és ellenérvek közül mégis leginkább a jelen fejezetben bemutatásra kerülők dominálnak.

IV.1. A versenyhelyzet értékelése

A pozitív adóslista bevezetésének hazai támogatói nem győzik hangsúlyozni a teljes listás adósnilyvántartás létrehozásának fogyasztó-

⁴⁸ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 4.

⁴⁹ Árvai Zs. és Tóth I. J.: Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. Közgazdasági Szemle, 2001. december

védelmi szempontból rendkívül kedvező hatását.⁵⁰ Álláspontjuk szerint, míg a negatív lista gyengíti a hitelpiacon kialakult versenyt, addig a pozitív lista bevezetése igen kedvezően hatna a hitelezők közötti versenyre. E nézetüket elsősorban arra alapozzák, hogy a pénzügyi szolgáltatások bővülése előnyösen hat a gazdasági fejlődésre, azonban a jelenlegi helyzet, amelyben pusztán negatív listás rendszer létezik, olyan, a gazdaság szempontjából kedvezőtlen elemekkel terhelt, melyek gátját szabják a további fejlődésnek. Tekintettel ugyanis arra, hogy a negatív lista nem nyújt megfelelő információkat az adós jövőbeni fizetőképességéről és -készségéről, a hitelező pénzügyi intézmények – elsősorban óvatosságból – olyan személyeket is kizárnak a hitelezésből, akik egyébként – megfelelő információk birtokában – finanszírozhatók volnának.

Önmagam ismétlése nélkül itt ismételten utalnék a fentiekben már részletesen kifejtettekre, így többek között arra, hogy a bankok aktuárius hitelkockázat-elemzéssel, portfólió-szemléletű modellek alkalmazásával, illetve scoring-rendszerük útján döntenek egy hitelkérelem tekintetében, nem pedig az ügyfél által rendelkezésükre bocsátott, sokszor kétes megbízhatóságú adatok alapján. Megemlíteném továbbá azt is, hogy a bankok által realizált profit nem kis része származik abból, hogy a „rizikósnak” minősített rétegbe tartozó személyek számára nyújtanak hiteleket. Természetesen mindehhez megfelelő körültekintésre és a hitel megfelelő árazására van szükség, melynek eredményeként a bankok akkor is képesek nyereségre szert tenni, ha az ügyfél a felvett hitelt teljes egészében soha nem lesz képes visszafizetni.⁵¹

Kétségtelen tény, hogy a jelenlegi rendszer olyan elemekkel terhelt, melyek gátját szabhatják a további fejlődésnek, azonban ezekre nem a teljes listás adósnilyvántartás magyarországi bevezetése jelentené a megoldást, hanem a természetes személyek pénzügyi tudatosságának fejlesztése. A magyarországi pénzügyi kultúra kérdéskörének elemzése egy külön dolgozat témája lehetne, ezért álljon itt e vonatkozásban csak néhány rövid gondolat.

Látnunk kell, hogy bár könnyű mindent rájuk fogni, mégsem csak a bankok tehetnek mindenről. Addig ugyanis, amíg lesznek olyan emberek, akik számára elfogadható és reális megoldás kedvezőtlen kondíciójú áruhitel felvétele pusztán azért, mert az azzal kapcsolatos hitelügyintézés a vásárlás helyén lebonyolítható, illetve amíg az emberek nem ismerik fel annak veszélyét, ha eltérő pénznemekben realizálják jövedelmüket, mint amiben eladósodtak, addig a bankoknak nem áll majd érdekükben más típusú, kedvezőbb kondíciójú hiteltermékeket kínálni. Fel kell ismerni, hogy a kínálat a kereslethez igazodik, ez utóbbit az előbbi

⁵⁰ Marsi Erika: A teljes listás adósnilyvántartás a fogyasztóvédelem tükrében. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. szám, p. 117-118.

⁵¹ Ez a korábbiakban részletesen bemutatott « sweat box model-re » utal vissza.

képes befolyásolni. Ezért, ha azt szeretnénk, hogy eltűnjenek, vagy legalábbis csökkenjenek a hitelpiacot terhelő, annak fejlődését akadályozó elemek, akkor saját pénzügyi tudatosságunkon kell legelőször változtatnunk.

A támogatók véleménye szerint a negatív lista csak a hitelfelvétellel visszaélők körében indokolt, hiszen ők az egyetlen csoport, akik szándékos magatartásuk miatt „megérdemlik”, hogy a nyilvántartásba történő felvétel révén automatikusan és hosszú időre elessenek az újabb hitelfelvétel lehetőségétől. Azonban a teljes listás adósnylvántartás pártolói fogyasztóvédelmi szempontból nem tartják indokoltnak, hogy egy nem túl széles réteg miatt más, potenciálisan hitelezhető ügyfeleket is kizárjanak a rendszerből.⁵²

Ez az érv igen általánosító, hiszen azt sugalmazza, hogy csak a hitelfelvétellel visszaélők nem fizetik vissza megfelelően a felvett hitelt, holott jól tudjuk, hogy az esetek többségében arról van szó, hogy valamilyen a hitelfelvételt követően felmerült körülmény miatt nem képes az adós hitele törlesztésére. Fontos ugyanakkor látnunk azt is, hogy a bankok – ha tetszik – visszaélnék a BAR-lista létezésével: a bankok gyakran a nyomásgyakorlás eszközeként használják a negatív listát, nem ritkán szinte fenyegetve az ügyfeleket azzal, hogy nemfizetés esetén felteszik nevüket a nemfizető adósok közé. Ez pedig visszavezet a korábbiakban az Egyesült Államokban jellemző hitelezési gyakorlat kapcsán ismertetett „sweat box model”-hez.

A negatív listás rendszer versenykorlátozó voltának igazolásául arra hivatkoznak, hogy a hazai hitelpiac szereplői számos szolgáltatást csak és kizárólag a számlájukat náluk vezető ügyfelek számára tesznek elérhetővé, elsősorban azért, mert a helyi számlavezetés révén a hitelbírálathoz nélkülözhetetlen információkat tudnak hiteles forrásból megszerezni, amely azon ügyfelek esetében, akik számlájukat egy másik pénzügyi intézménynél vezetik, nem volna számukra hozzáférhető és így indokolatlanul magas kockázatot jelenthetne.

Fontos látnunk ezzel az érveléssel kapcsolatban, hogy a bankok gyakran valóban számlavezetéshez kötik a hitelnyújtást, ami tényleg versenykorlátozó hatással jár, azonban ennek semmi köze sem az információhiányhoz, sem pedig a hitelezéshez. Ahogy azt a korábbiakban már többször említettem, a bankoknak megfelelő információforrások állnak rendelkezésre, ahonnan egy-egy hitelkérelem elbírálásához szükséges adatokat be tudják szerezni, és ehhez nincs szükségük az ügyfél számlaforgalmának nyomon követéséhez. (Arról nem is beszélve, hogy a számlaforgalomból származó adatok az ügyfél által könnyen manipulálhatóak, így nem is nyújtanának kellő mértékben megbízható

⁵² Marsi Erika: A teljes listás adósnylvántartás a fogyasztóvédelem tükrében. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. szám, p.116.

információkat.) Az pedig, hogy a bankok számlavezetéshez kötik valóban minősíthető versenykorlátozónak, de nem függ össze a hitelezéssel. Annak oka, hogy a bankok általában megkövetelik, hogy az ügyfél náluk vezesse számláját alapvetően nem más, mint hogy ily módon próbálják az ügyfelet „átcsábítani”. Sokan gondolkodnak úgy, hogy ha már úgylis kötelező számlát vezetni, akkor – mivel úgylis ugyanott vették fel a hitelt is – érdemes a korábban vezetett számlát megszüntetni, és csak a hitelnyújtónál amúgy is kötelezően megnyitott számlát használni.

IV. 2. A tájékoztatás

A pozitív lista bevezetését szorgalmazók hangsúlyozzák, hogy az információs aszimmetriából eredő probléma nem pusztán a hitelezők kárára áll fenn. Több felmérés is igazolja, hogy a negatív lista bevezetését követően 2005 októberéig a pénzügyi intézmények ügyfelei általában nem is tudtak arról, ha felkerültek a negatív listára. 2006 elején módosították a hitelintézeti törvényt és ez a módosítás kedvező változásokat hozott a negatív listával kapcsolatos ügyfél-tájékoztatási és ügyfél-védelmi rendszer kialakítása terén.⁵³

Ez a módosítás vezette be azt a szabályt, melynek értelmében minden pénzügyi intézmény köteles ügyfelét a hitelszerződés megkötésekor tájékoztatni a negatív listára kerülés feltételeiről, valamint a bekerülés előtt és a bekerülés esetén is. Mindezen túl évente egy alkalommal biztosítani kell az ügyfelek számára annak lehetőségét, hogy a listán való szereplésükről információt kérhessenek.

Mindez azonban még mindig nem jelent megoldást arra az esetre, ha az ügyfél felkerült a negatív listára, hiszen ebben az esetben az emberek túlnyomó többsége nem tudja, mitévő legyen, és a helyzet megoldásában a hitelező sem lehet segítségükre. A rendszer egyébként abból a szempontból sem előnyös, hogy az adós még akkor is hosszú ideig szerepel a listán, ha adósságát törlesztette, vagy átmeneti fizetési nehézségeit okozó pénzügyi válsághelyzete rövid úton megoldódott. Mindez értelemszerűen azt is jelenti, hogy az ügyfelek nem érdekeltek a helyzet mielőbbi rendezésében. A pozitív lista pártolói azt vallják, hogy a teljes listás adósnnyilvántartás a jóval több információ alapján sokkal pontosabb és árnyaltabb képet festhetne az ügyfelekről, amelynek révén lehetővé válna annak megítélése, hogy az adott anomália milyen okra vezethető vissza a konkrét adós esetében.

⁵³ Bankszövetség: Javaslat a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. Évi CXII. Törvény módosítására a központi hitelinformációs rendszer bővítésével összefüggésben – www.bankszovetseg.hu

A pozitív lista támogatói szerint a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetésével lehetővé válna az információs aszimmetria csökkentése mindkét irányban. A pozitív lista révén ugyanis megvalósíthatóvá válna, hogy a hitelkérelmező egyén jövedelmi helyzete, fizetőképessége –és készsége alapján határozzák meg hitelezhetőségét, egyúttal konkrét információt nyújtana az ügyfél számára arra vonatkozóan, hogy milyen okból nem kapott hitelt és min kell változtatnia ahhoz, hogy hitelezhetővé váljon. Jelenleg ugyanis egy-egy hitelkérelem elutasítása esetén a bankok és pénzügyi intézmények nem nyújtanak információt arra vonatkozóan, hogy mi az elutasítás oka. Ezen – az érvelők szerint – már csak azért is kell feltétlenül változtatni, mert a túlzott eladósodottsággal és felelőtlen hitelfelvétellel szembeni harc is csak akkor lehet eredményes, ha kialakítjuk és erősítjük a hazai ügyfelek pénzügyi tudatosságát.⁵⁴

A teljes listás adósnnyilvántartás fogyasztóvédelmi szempontból is csökkentené a hitelezők és ügyfelek közötti információs aszimmetriát, de ez természetesen csak akkor jár konkrét eredménnyel, ha mind az ügyfelek, mind a hitelezők megfelelő tájékoztatást nyújtanak a másik fél részére.

IV.3. Az adatvédelmi aggályok

Hazánkban a pozitív lista egyik legjelentősebb ellenérve az – egyesek szerint benne rejlő – adatvédelmi rizikó. Az adatvédelmi biztos a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetése gondolatának legelső felvetése óta következetesen és megingathatatlanul ellenzi azt. Álláspontját⁵⁵ alapvetően egy hármas érvrendszerre alapozza, melynek fő elemei a következők:

1. A pozitív adóslista nem egyeztethető össze a jelenlegi adatvédelmi törvénnyel.
2. A hasonló rendszert bevezető nyugat-európai országok sem számolnak be maradéktalanul pozitív eredményekről.
3. A gazdasági érdekek semmilyen körülmények között sem előzhetik meg az adatvédelmet.

2004-es állásfoglalásában⁵⁶ a biztos több a pozitív adóslista mellett felhozott érvet elemzett behatóan adatvédelmi szempontból. Az egyik ilyen a bankszektor és a hitelpiac szereplői által gyakran hangoztatott érv volt, hogy a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetése esetén az ügyfélkör sokkal kisebb bürokráciával volna kiszolgálható, ami egyrészt növelné a

⁵⁴ Árvai Zs. És Tóth I. J.: Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. Közgazdasági Szemle, 2001. december

⁵⁵ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2006. január 30. – p. 1.

⁵⁶ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2004.

fogyasztói elégedettséget, másrészt élénkítené a pénzügyi szolgáltatások piacát. A biztos azonban – amellet, hogy üdvözölte a bürokrácia csökkentésére irányuló szándékot – arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez az érv önmagában nem szolgáltat elégséges okot a kötelezően vezetendő pozitív lista bevezetésére.

Az említett szereplők és a lista bevezetésének pártolói a kialakult vitában gyakran hivatkoztak az Európai Unió vonatkozó szabályozása tekintetében fennálló adaptációs nyomásra. Elismerték, hogy az EU ilyen kötelezettséget nem ró a tagországokra, ugyanakkor hivatkoztak arra, hogy az európai országokban megfigyelhető tendenciák egyértelműen a teljes listás adósnilyvántartás minél szélesebb körű bevezetése irányába mutatnak, amitől hazánknak sem volna szabad elmaradnia. Ezzel az érvel szemben a biztos arra hivatkozott, hogy nem minden tagország alkalmazza a pozitív listát, valamint arra, hogy egyelőre nincs olyan EU-s jogszabály, amely kötelezővé tenné hazánk számára a teljes listás adósnilyvántartás bevezetését. Egyúttal hivatkozott a francia adatvédelmi biztos 2000. évi beszámolójára, melyben francia kollégája aggodalmát fejezte ki abban a tekintetben, hogy a teljes listás adósnilyvántartás alárendeltté teszi a magánéletet, és teret enged a célhoz kötött adatkezelés elve megsértésének azáltal, hogy a benne tárolt információk nagy száma és gazdagsága miatt komoly kísértést jelent a meghatározottól eltérő célra történő felhasználásra.⁵⁷

2006-ban a pozitív adóslista bevezetését támogató Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete és a Bankszövetség dr. Lenkovics Barnabás akkori általános biztoshoz fordult a teljes listás adósnilyvántartás bevezetésével kapcsolatos állásfoglalásért. 2006-os viszontválaszában⁵⁸ az adatvédelmi biztos – utalva arra, hogy az általános biztos véleményének kikérésével a PSZÁF és a Bankszövetség igyekeztek megkerülni a kérdésben hatáskörrel rendelkező adatvédelmi biztos bevonását, ismerte a kérdéssel kapcsolatos szakmai véleményét – pontról pontra reagált az általános biztos véleményében foglalt állításokra.

Bevezetőjében röviden utalt arra, hogy az Alkotmánybíróság számtalanszor kimondta, hogy bármely alkotmányos alapjog korlátozása csak akkor felel meg az alkotmányosság követelményének, ha az más alapvető jog vagy kötelezettség érvényesítése érdekében történik, ha a jog vagy kötelezettség oly mértékű közérdeket jelenít meg, amely indokoltá teszi a jog korlátozását és ha a korlátozás a cél elérésére alkalmas. Hangsúlyozta továbbá, hogy már a negatív lista alkalmazása is alapjog korlátozásával jár, azonban ez azért tekinthető jogszerűnek, mert a fent említett feltételeknek eleget tesz. A hitelintézetek és ügyfelek tulajdonhoz való joga ugyanis indokoltá teszi, hogy a további adósság-

⁵⁷ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2004. – p. 1.

⁵⁸ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2006. január 30. – p. 1.

felhalmozás megakadályozása érdekében a nem rendezett adósság-állománnyal rendelkezők egy központi nyilvántartásban szerepeljenek. Kiemelte továbbá, hogy a rendszer jogszerű voltahoz nem elégséges a fenti feltételek teljesülése, az is elengedhetetlen, hogy ne csak a lista felállítása, hanem működtetése is törvényes legyen, és utalt arra, hogy – ahogyan azt a fentiekben láttuk – a negatív listás rendszer működése is éveken keresztül hagyott kívánnivalót maga után.

A bankszektor szereplőinek a teljes listás adósnilyvántartás bevezetése mellett felhozott egyik legfontosabb érve, hogy a pozitív lista révén a bankok és egyéb hitelnyújtó pénzügyi intézmények **hatékonyabban tudnák értékelni ügyfelek hitelkockázatát**, mindez az ügyfelek, hitelkérelmezők számára is előnyös volna, hiszen a pontosabb információk nyomán csökkenő hitelkockázat eredményeként a hitelek kamata is csökkenhetne. A biztos azonban úgy látja, hogy a teljes listás adósnilyvántartás egy olyan több milliós adatbázis létrehozását jelentené, amelynek döntő többsége cél nélküli adatgyűjtés volna, hiszen a jól fizető adósok esetében felesleges az adatgyűjtés. Az alapvető jog korlátozását pedig ez az aspektus nem indokolja kellő mértékben.

A biztos ellenvéleményében⁵⁹ kifejtette, hogy a bankok jelenlegi pénzügyi eredményei nem indokolják, hogy további „egyértelmű előnyöket” biztosítsunk nekik az állampolgárok rovására. Véleménye szerint a bankok és egyéb hitelnyújtó pénzügyi intézmények már a jelenlegi helyzetben is igen sok és részletes adattal rendelkeznek ügyfelek tekintetében, ami nem ritkán eredményez banki túlkapásokat, mindez pedig a szemében inkább indokolja az állampolgárok személyes adatainak védelméhez fűződő jog megóvását, semmint a bankszektor szereplői érveinek szem előtt tartását.

A biztos álláspontja tehát egybe vág a korábban leírtakkal. Ahogy láthatjuk, elveti az információs aszimmetria elméletét, és azon az állásponton van, hogy a bankok így – a pozitív adóslista hiányában – is kellő információval rendelkeznek ahhoz, hogy egy ügyfél hitelkérelme tekintetében dönteni tudjanak. E körben ő is említést tesz a bankok, illetve egyéb pénzügyi intézmények részéről tapasztalható túlkapásokkal (köztük a BAR-listával fenyegetés, a követelés idő előtti behajtásának megindítását stb.), amelyekre a fentiekben már történt utalás.

Így tehát nem tartotta megfontolandónak a hitelpiac szereplőinek azon álláspontját sem, mely szerint **a betétesek védelme és a tulajdonhoz való jog** szempontjából előnyös lenne a pozitív adóslista. A biztos ugyanis azon az állásponton volt, hogy a jelenlegi rendszerben is alapos hitelbírálat előzi meg a hitelfolyósítást, amelynek eredményeként a bankok felméri a hitelfolyósításban rejlő kockázatot. Ugyanakkor a biztos – nemzetközi tapasztalatokra hivatkozva – azon a véleményen volt, hogy

⁵⁹ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2006. január 30. – p. 3.

a pozitív adóslista kamatcsökkentő hatása nem igazolt, ahogy az sem, hogy a jó adósok társadalmilag összesített adatainak közvetve felbecsülhetetlen nemzetgazdasági értéke van.

A pozitív lista bevezetésének támogatói hivatkoztak arra is, hogy **a becsület és jó hírnév védelme** szempontjából is fontos lehet a teljes listás adósnyilvántartás megteremtése, hiszen ha valaki felkerül a pozitív listára, és hiteltörténetéből egyértelműen megállapítható, hogy fizetőképessége és -készsége nem hagy kívánnivalót maga után, az mindenképpen erősíti becsületét és jó hírnevét, különösen későbbi hiteligenylései során. A biztos ugyanakkor azt vallja, hogy ha valaki nem szerepel a jelenlegi nyilvántartásban, sokkal inkább szolgálja a becsület és jó hírnév védelmét, ezért ezen az alapon nem tartja indokoltnak az új rendszer kialakítását.

A biztos állásfoglalásában⁶⁰ hangot adott annak, hogy korábbi álláspontját mindaddig fent kívánja tartani, amíg nem látja megfelelően bizonyítottnak a pozitív lista bevezetését pártolók által hivatkozott előnyöket és egyúttal indokoltnak az állampolgári jogok korlátozását. Ennek keretében hangsúlyozta, hogy adatvédelmi biztosként nem áll módjában olyan érvek értékelése, melyek kizárólag vagy elsősorban a bankszektor szereplői számára járnak előnyökkel. Fenntartja tehát véleményét, mely szerint a teljes listás adósnyilvántartás felesleges, cél nélküli, készletező adatgyűjtés volna.

Lenkovics Barnabás az állampolgári jogok országgyűlési biztosaként képviselt álláspontját több azóta megjelent írásában is fenntartotta. Véleménye⁶¹ szerint a pozitív lista bevezetését ellenzők ellenérzését a hazánkban a listázáshoz társított negatív felhang okozza, mely könnyedén megoldható volna egy eltérő elnevezés alkalmazásával. Biztosi álláspontja szerint az érintettek tulajdonhoz való joga, illetve személyes jogainak védelme szempontjából a pozitív adóslista nem okozna alkotmányos jogokkal összefüggő visszasságot. Úgy véli, hogy a tervezett lista egyaránt hasznos volna mind a hitelezőknek mind pedig az adósoknak, és a két eltérő kör közös előnyei együttesen különösen jelentős vagyoni értéket képviselnek, melyet szintén megillet az alkotmányos védelem.

Az alapjog korlátozása esetén alkalmazandó alkotmányossági teszt elvégzése során az adatvédelmi biztosétól eltérő eredményre jut. A szükségesség vizsgálata során megállapítja, hogy a lista bevezetéséből származó előnyök, illetve a hiánya miatt sokasodó hátrányok elkerülése egyértelműen szükségessé teszi a teljes listás adósnyilvántartás bevezetését. Az arányosság elemzésénél arra fókuszál, hogy a lista bevezetéséhez kapcsolódó előnyök az okozott hátrányokat meghaladják,

⁶⁰ Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2006. január 30. – p. 3.

⁶¹ Lenkovics Barnabás: A pozitív adóslista alkotmányossági háttere. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. szám; p. 119- 128.

és jelen esetben ezt megvalósultnak látja. Az alkalmasság kérdéskörénél pedig a lakosság eladósodásának mérséklődését, a hitelcsődök számának várható csökkenését és a hitelek olcsóbbá válását olyan érveknek tartja, melyek nem hagynak kétséget a lista hatékonysága és kívánatos volta felől.

Fontos azonban látnunk, hogy amilyen jelentős eltérések húzódnak a két biztos álláspontja között, legalább akkora szakadék tátong a bankszektor egységes véleményen lévőnek vélt szereplői között is.⁶² Míg ugyanis az OTP és a Raiffeisen bank szakemberei szerint az elmúlt két évben akár 1-1,5 százalékponttal is alacsonyabbak lehettek volna a fedezetlen lakossági fogyasztási hitelek kamatai, ha rendelkezésre állt volna a teljes listás adósnylvántartás, addig a K&H Bank szakemberei szerint az adósnylvántartó rendszer attól függően befolyásolja a kamatokat, illetve a problémás állományt, hogy milyen fokú és milyen adatokkal töltik fel az adatbázist. A CIB Bank illetékese szerint viszont az adóslista hatása a kamatokban csak lassan érvényesülhet, rövidtávon pusztán bírálati kedvezményt, dokumentációs könnyítést eredményezhet, míg kamatcsökkenéssel csak onnantól járna, ha a bankok biztosítottak látnák a lista hatékonyságát, amelyhez a bevezetést követően értelemszerűen még jó néhány évre szükség van.

V. Európai tapasztalatok – egységes hitelnyilvántartó rendszer az EU-ban

Az Európai Unión belül minden országnak van olyan szervezete, amely az ügyfeleknek nyújtandó pénz- és árukölcsönök elősegítése érdekében hitelreferencia-szolgáltatást nyújt. Ez a gyakorlatban a hitelekről, illetve kölcsönfelvevőkről szóló adatok gyűjtését, rendszerezését, nyilvántartását és meghatározott körök részére történő továbbítását jelenti, elsősorban a hitelezés biztonságának növelése érdekében.

Az európai hitelnyilvántartók különbözőségük ellenére több közös jellemvonást mutatnak.⁶³ Általában az adott tagország jegybankja kezeli az adatbázist, így az adatokhoz történő hozzáférés, bizonyos adatok lekérése is csak törvényben meghatározott okból és csak az adatszolgáltatásra felhatalmazott központi banki stábon keresztül történhet, szigorú adatvédelmi és biztonsági szabályok megtartása mellett. Az adatbázisok a pénzügyi intézményeket terhelő adatszolgáltatási kötelezettség nyomán rendelkezésre bocsátott adatokat tartalmazzák. Az adatszolgáltatás kötelező voltából pedig következik, hogy a központi bank elmaradt adatszolgáltatás esetén szankcióval sújthatja a

⁶² Olcsóbbak lesznek a hitelek? – Jön a pozitív BAR-lista. Napi Gazdaság, 2006. december 8.

⁶³ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 8.

kötelezettségét elmulasztó pénzügyi intézményt. Az adatszolgáltatók köre általában megegyezik a központi bank felügyelete alá tartozó intézmények körével, akik meghatározott időközönként rendszeresen és egyedi kérésre is kaphatnak adatokat az adatbázisból.⁶⁴

Az európai hitelnyilvántartók többségének működése mereven szabályozott és a bizalmas adatkezelés elve⁶⁵ szerint működik. Az adatbázisokban a legtöbbször nem minden hitelről gyűjtenek adatot, pusztán azokról, amelyek meghaladják a törvényben meghatározott küszöbértéket. Ez a küszöbérték értelemszerűen országonként eltérő lehet, azonban az európai tapasztalat azt mutatja, hogy sok országban igen magas, így nemritkán a háztartási és kisvállalati hiteladatok kimaradnak az adatgyűjtésből.⁶⁶

Az európai hitelnyilvántartó rendszerek – hasonlóságuk ellenére – számos tényezőben különböznek egymástól. Ahogy a fentiekből is látszik, ilyen tényező a **gyűjtött adatok köre**.⁶⁷ Néhány esetben az adatbázis tartalmazza a pozitív és negatív információkat is⁶⁸, tehát mind a hiteladatokat, mind pedig a hitellel összefüggő késedelmeket és hátralékokat is, más országokban pedig pusztán az utóbbiakat⁶⁹.

Szintén eltérést tapasztalhatunk a **bekerülési küszöbérték** tekintetében. Míg ugyanis Németország és Ausztria esetében a rendszer csak a nagy hitelfelvevőkre koncentrál, addig Portugália nyilvántartása az alacsony jelentési küszöbérték miatt a háztartási szektort is lefedi. Értelemszerűen minél magasabb a szabályozási küszöbérték, annál kisebb adósi kört képes lefedni a rendszer.

Az Európa országaiban alkalmazott rendszerek eltérést mutatnak az **adattárolási és visszakeresési lehetőség** vonatkozásában is. A rendszerek általában korlátlan lehetőséget biztosítanak arra, hogy a hitelezők saját adósaikat monitorozzák, de korlátozzák azt, hogy a hitelnyilvántartás adatait eszközként használják más bankok piaci területére történő behatoláshoz vagy tisztességtelen versenyelőny megszerzéséhez. Az európai negatív listás rendszerek pedig előbb-utóbb törlik az adós vonatkozásában nyilvántartott adatokat, megteremtve ezáltal az újratezdés lehetőségét.

⁶⁴ Ausztriában a tagok hozzáférése korlátlan, más országokban az adatszolgáltatók általában csak saját adósaikról, illetve új hiteligénylőikről kérhetnek adatot.

⁶⁵ Ennek megfelelően az adatszolgáltató intézmények biztosak lehetnek abban, hogy az általuk szolgáltatott adatok kizárólag aggregált formában kerülnek terjesztésre, csak másik hitelnyújtók számára és csak hitelnyújtással összefüggő célra.

⁶⁶ BISZ Rt.: A teljes listás lakossági hitelnyilvántartó rendszer adattartalma, működése (1.4 verzió), 2002 augusztus

⁶⁷ Központi Hitelinformációs Rendszert kezelő pénzügyi vállalkozás részére átadott adatok körére vonatkozó rendelkezéssel kapcsolatos felügyeleti állásfoglalás – www.pszaf.hu

⁶⁸ Így például Ausztriában, Németországban és Nagy-Britanniában.

⁶⁹ Ezt a rendszert alkalmazza többek között Belgium és Portugália.

Az európai hitelpiacok integrálódása értelemszerűen felvetette a **közös európai hitelnyilvántartó rendszer** kialakításának kérdését, hiszen az európai integráció és a határok eltűnése következtében lehetővé vált a határokon átnyúló hitelfelvétel.⁷⁰ Bár jelenleg még a nemzeti hitelfelvétel dominál, vagyis a hitelkérelmezők saját országuk valamely pénzintézetének hitelét választják, ez azonban hamarosan radikális változáson mehet keresztül. Ennek következtében a nemzeti hitelnyilvántartó rendszerek fokozatosan elvesztik teljes körű, megbízható és pontos információ-nyújtó képességüket a hitelkérelmezők vonatkozásában.

A fenyegető veszély ellenére az EU minden eddigi, egy nemzetközi hiteljelentő rendszer létrehozására irányuló kísérlete sikertelen maradt, elsősorban a tagállami ellenállás miatt. A tagországok ugyanis nem tartották elegendőnek a hiteljelentő rendszert, hanem a tényleges központi adatbázisra épülő nemzetközi hitelnyilvántartó rendszer kialakítását szorgalmazzák.⁷¹ Ez utóbbi értelemszerűen csak a már meglévő nemzeti rendszerek összehangolása révén volna kivitelezhető, ami azonban az egyes hitelnyilvántartó rendszerek eltérő információtechnológiai alkalmazásából eredő problémák és egymástól jelentős mértékben eltérő tervezése miatt ütközik jelenleg elháríthatatlannak tűnő akadályokba.

Az összehangolási nehézségek és a tagországok ellenállása miatt hosszú távon a nemzeti hitelnyilvántartó rendszereket fokozatosan kiszoríthatják a multinacionális, üzleti alapon működő credit bureau-k. Ennek jelei már jelenleg is megmutatkoznak. Az utóbbi években ugyanis, követve a határon átnyúló szolgáltatások tendenciáját, megfigyelhetők a credit bureau-k regionális és globális együttműködései.⁷² Szintén erre utaló jel, hogy multinacionális scoring cégek jelentek meg a hitelreferencia szolgáltatás piacán. Ezek elsősorban a már meglévő credit bureau-k szolgáltatását piaci elemzéssel, pénzügyi értékeléssel, fejlett scoring-gal kiegészítve, azok – nemritkán nemzetközileg összekapcsolt – adatbázisára építve.

A fenti tendenciát jól jelzi, hogy a credit bureau-k létrehozták európai szövetségüket⁷³. A szervezet célja a tagok érdekeinek összehangolása és képviselete, érdeklődési körét pedig alapvetően az alábbi három témakör határozza meg:

⁷⁰ Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr; p. 18-19

⁷¹ Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 14-15.

⁷² Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 15-16.

⁷³ European Association of Consumer Credit Information Suppliers – Fogyasztói Hitel Információ Szolgáltatók Szövetsége

- Adatvédelem: A szervezet tagjai az Adatvédelmi Direktíva érvényesülése fellett őrökönek és erőfeszítéseket tesznek az adatvédelmi szabályok szigorítása érdekében.
- Határokon átnyúló hitelreferencia-szolgáltatás: a szervezet tagjai aláírtak egy keretszerződést, amely támogatja a szövetség tagjait és azok partnereit abban, hogy nemzetközi vonatkozásban is megbízható hitelreferencia-szolgáltatást nyújthassanak.
- Fogyasztási Hitel Direktíva: a szervezet aktívan részt vesz a Fogyasztási Hitel Direktíva és a határon átnyúló pénzügyi szolgáltatások alakításában.

VI. Konklúzió

Dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy összefoglaljam a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetése mellett, illetve azzal szemben megfogalmazott azon érveket, melyek szinte változatlanul tartják magukat azóta, hogy ez a kérdés először felmerült a hazai jogalkotásban. Elmondható, hogy az álláspontok nem látszanak közeledni, annak ellenére, hogy a gazdasági világválság, a túlzott eladósodottság és a hazánkat jellemző alacsony pénzügyi kultúra miatt a magyar lakosság különösen érintett a háttérben meghúzódó probléma által.

A témában végzett kutatásaim során rá kellett jönnöm arra, hogy a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetésével kapcsolatos vita két szinten zajlik. Aki csak felszínesen vizsgálja meg a kérdést, az ugyanabba a hibába eshet, amibe én is a dolgozat megírásának kezdetén: azt hiheti, a teljes listás adósnnyilvántartással kapcsolatban felhozott érvek igazak, és az ellenzők tábora olyanokból áll, akik képtelenek adaptálódni a változásokhoz, félnek az újdonságoktól és inkább a rosszat, de biztosat választják a potenciálisan jó, de bizonytalanul szemben.

Konzulensem értő segítsége kellett ahhoz, hogy felismerjem, a háttérben olyan tényezők húzódnak meg, melyek a szükségesnél jóval kisebb publicitást kapnak. Most már látom a kérdés egy olyan dimenzióját, melyet a dolgozat első változatának megírásakor még nem láttam, és rájöttem, hogy ellentétben azzal, ahogy korábban gondoltam, a teljes listás adósnnyilvántartás nem feltétlenül szolgálná mindkét fél, tehát mind az adósok, mind a hitelezők érdekeit, és még ha így is volna, biztosan az utóbbiak számára eredményezne kedvezőbb helyzetet. Mindezek alapján mostanra már óvatosan fogalmazok, amikor a teljes listás adósnnyilvántartás bevezetése mellett vagy ellen kell letennem a voksomat, mert azt gondolom, hogy ha vannak is előnyei, azok biztosan nem annyira egyértelműek, ahogy azt az ötletet harsányan támogatók

állítják, és ezen előnyök megfelelő garanciális szabályok hiányában az adósoknak biztosan nem kedveznek.

Felhasznált irodalom

Árvai Zsófia – Dávid Zsuzsanna – Vincze Judit: Hitelinformációs rendszerek. Hitelintézeti szemle, 2002. I. évf. 5. szám., p. 1-30.

Árvai Zs. és Tóth I. J.: Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. Közgazdasági Szemle, 2001. December

Bankszövetség: Javaslat a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. Évi CXII. Törvény módosítására a központi hitelinformációs rendszer bővítésével összefüggésben – www.bankszovetseg.hu

BISZ Rt.: A teljes listás lakossági hitelnyilvántartó rendszer adattartalma, működése (1.4 verzió), 2002 augusztus

Erwin Chemerinsky: Constitutional Issues Posed in the Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act of 2005, American Bankruptcy Law Journal, Vol. 79, 2005, p. 571-602

Czinege Éva – Dávid Zsuzsanna – Szalay György: A fogyasztási hitelezés tendenciái, kapcsolódó kockázatok és azok kezelése a magyarországi hitelintézetek és pénzügyi vállalkozások gyakorlatában. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2004. December; p. 1-40.

Comité Consultatif du Conseil National du Crédit et du Titre: Avis du Comité Consultatif sur la Création en France d'un Fichier Positif – www.banque-france.fr, p. 1-29.

Brian J. Donovan: The Need for Comprehensive Reform of the U.S. Credit Card Industry and the Establishment of a Natural Disaster Trust Fund, 30 September 2009

A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 130/F §-ának (1) bekezdésében foglalt, a Központi Hitelinformációs Rendszert kezelő pénzügyi vállalkozás részére átadott adatok körére vonatkozó rendelkezéssel kapcsolatos felügyeleti állásfoglalás – www.pszaf.hu

Oren Bar-Gill – Elizabeth Warren: Making credit safer. University of Pennsylvania Law Review, November 2008

Karen Gross – Susan Block-Lieb: Empty Mandate or Opportunity For Innovation? Pre-Petition Credit Counseling and Post-Petition Financial Management Education, New York Law School, Public Law and Legal Theory Research Paper Series, Paper No. 05/06-14, Winter 2005

Jessica Holzer: Senators Explore Credit-Card Rule Changes – <http://online.wsj.com/article/SB123791184773426601>; p. 1-3.

Homolya Dániel – Benedek Gábor: Banki működési kockázat elemzése – katasztrófamodellezés. Hitelintézeti Szemle, VI. évf. 4. szám, 2007., p. 358-385

Janecskó Balázs: Portfóliószemléletű hitelkockázat szimulációs meghatározása. Közgazdasági Szemle, XLIX. évf., 2002. július-augusztus, p. 664-676

Lenkovics Barnabás: A pozitív adóslista alkotmányossági háttere. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. szám, p. 119-128.

Adam J. Levitin: Abusive Credit Card Practices and Bankruptcy: Hearing Before the S. Comm. on the Judiciary, IIIth Cong., March 24, 2009 – Georgetown University Law Center 2009.

Ronald J. Mann: Bankruptcy Reform and the „sweat box” of credit card debt. University of Illinois Law Review, 2007

Marsi Erika: A teljes listás adósnylvántartás a fogyasztóvédelem tükrében. Hitelintézeti szemle, 2007. VI. évf. 2. Szám, p. 115-118.

Andrew McNeal: Must a Debtor Who Converts from Chapter 13 to Chapter 7 „Retake” the Means Test?, Becket & Lee LLP, Malvern, Pa.

Péterfalvi Attila: Állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2006. január 30.

Péterfalvi Attila: Általános állásfoglalás a pozitív adóslistával kapcsolatban – 2007. január 23. – www.abiweb.hu

Stiglitz, J. és Weiss A. [1981] Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. American Economic Review, Vol. 71.

Michael Simkovic: The Effects of BAPCPA on Credit Card Industry Profits and Prices, American Bankruptcy Law Journal, Vol. 83, No. 1, 2009

Somogyi-Csizmazia Zsuzsanna: Csődeljárás az Egyesült Államokban – az amerikai csődtörvény leutóbbi átfogó módosítása és hatásai, szakdolgozat, ELTE -ÁJK

Stiglitz, J – Weiss, A: [1981] Credit rationing in Markets with Imperfect Information, American Economic Review, Vol. 71.

Szalay György – Tóth Gyula: A lakásfinanszírozás gyakorlata, kapcsolódó kockázatok és azok kezelése a magyar bankrendszerben. Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2003. december

Várhegyi Éva: Összefoglaló a lakossági bankszolgáltatásokat vizsgáló szakértői bizottság jelentéséről és e jelentésből adódó feladatokról – www.pszaf.hu

Elizabeth Warren – Teresa A. – Sullivan Westbrook – Jay Lawrence Westbrook: Less Stigma on More Financial Distress: an Empirical Analysis of the Extraordinary Increase in Bankruptcy Filings, 59 Stanford Law Review 213, 2006.

Elizabeth Warren – Amelia Warren Tyagi: The Two Income Trap, Basic Books 2004, p. 138-139

8/2001. Számú ajánlás a hitelkockázat kezeléséről – www.pszaf.hu

2008. évi ... törvény a központi hitelinformációs rendszerről

www.abiweb.hu

www.asf.fr

www.bankszovetseg.hu

www.cnil.fr

www.schufa.de

www.unaf.fr

www.bhke.hu